

Vergils Liv og Skrifter
Forlæsning af
Docent Dr. phil. A. B. Drachmann.

i

Foraarssemesteret 1902

Aksel Svendsen

Vergils Liv og Skrifter

Fremstillinger: Ribbeck i Fortalen til mindre Udg. (Leipz. 1870. Sammenstilling af [1]
Materialet af Citater, udmærket); lettere Fremstilling: Ribbeck: Gesch. d. roemischen
Dichtung; Sellars: Roman poets of the Augustian age: Virgil (Oxford 1877. sober og
forstandig). Alm. Haandbøger

§1:Kilderne til Vergils Liv.

Litt: foreløbig nævnes Nettleship: Ancient lives of Vergil (London 1879); ogsaa:
Comparetti Virgil im Mittelalter (Virgilis nel medio evo). Ellers senere.

Snart efter Vergils Død udkom Biografier af ham, saal. Varius Biografi (Quint.
10.3.8); G. Melisius Maecenas Frivne citeres ligeledes. Kort efter Vergils Død opstod en
Skandalelitt. om ham, hvilket foraasagede at Q. Asconius Pedianus skrev et Skrift contra
abtrectatores Vergilii (mod dem, der smædede V.). Valerius Probus, der har skrevet
Komm. til V., har ligel. skrevet en Biografi. Disse to sidste er sikkert Hovedkilder for [2]
Svetonius: de ill. viris: Afsnittet de poetis. Vi har intet tilbage direkte, men Exærpta og
Bearbejdelser. Disse i to Grupper: er overlev./gaar tilbage til Probus (og bærer hans
Navn); vita de commentario Val. Pr. sublata, kun lidet værdifuldt (men stærkt forekortet
efter Probus); en anden Tradition gaar tilbage til Sveton og gaar under Donatus' navn (fra
4. Aarh., som skrev en Verg. -Komm.). Disse Donatus' Vitae er kun bearbejdet efter
Sveton; til denne gaar ogsaa Hieronymus (i Eusebius Chronik) tilbage (et tredje vita er
afhængig af Donat., altsaa ingen Betydning for os). – For os er Donatus Hovedkilden og
synes paalideligt. (En tredje Gruppe vitae bærer Servius' Navn findes i Hss. af hans
Komm., men har ingen Betydning). – Udgaver heraf i Reifferscheids Udgave (Leipzig
1860) af reliquiae Svetonii. (Hovedudagven). Udgivne af Neue Gehr. f. Phil. 4 Suppl. af
Hagen (10 966 - 675 - 1014). 1866.¹ – Endv. Bemærkninger hos Vergil selv, hos Horats og
Propertius, fremdeles Seneca rhet., Quint., Gellius.

§2 Vergils Barndom og Ungdom.

[3]

P. Vergilius Maro (skrives med e i Vergil.) fødtes i Andes (et Landdistrik, som ~~udeg-~~
hørte til Mantuas Bymark; se Madv. Stat. 2.17 om dens Slags Distrikter; efter Oldtidens
Begreber ~~ligger~~ er Mantua Vergils patria). Mantuas Befolkning var etruskisk hvilket Verg.
stolt fremhæver (Æn. 10,200). Han fødtes 15 okt. 70 f.Chr. og havde altsaa ~~ved sin~~ straks
kun latinsk Ret (Borgerret v. Caa). Hans Fader siges snart at have været Pottemager, snart
~~Bud hos~~ Karl hos en viator Magius, som gav sin Tjener sin Datter til Ægte. Faderen har
vist været en flink og stræbsom Mand, der all. Aar 70 ejede et Stykke Land (Probus: patre
rustico). Han fødtes paa i en Grøft ved Landevejen. Familien ~~Fork~~ blev efter haanden

¹ udgivne af H. Hagen II. Suppl. Bd. IV, 734 675 - 1014.

velstaaende, flyttede saa til Cremona (7-8 Mil fra Mantua). Se Vergil ~~katala~~ katalakta Nr. 10; han undervistes her i grammatikskolen. Aar 55 anlagde han toga virilis og tog saa til Mediolanum, som altsaa aabenbart allerede dengang frembød de bedste Betingelser for en højere Dannels². Allerede 53 tog han til Rom, for at gaa i Rhetorskolen. Det, at Vergil var født og opfostret paa Landet, har sat tydelige Spor i hans Produktion i Modsætn. til Horats, der holder af Landet som Bybeboeren gør det (han holder af det vilde). Vergil derimod, som er opvokset i den flade Poslette mangler den Poesi, fordi han ikke kender den. Han forstaar at skildre det dyrkede Lands Poesi³ og det i faa Ord, (en Evne han ellers mangler). At han holder af disse, og er fortrolig med dem, har han selv serkendt (Georg. 2,475). Med Horats ligger vi paa Landet, med Vergil er vi paa Landet. – [4]

Vergil kom altsaa 53 til Rom og kom der i Rhetorskolen; ~~hans Lær~~ hans Lærer var Epidius (ogsaa Antonius' og Octavians Lærer). Da Octavian var 7 Aar yngre end Vergil, er det ikke rimeligt, at de to har truffet hinanden der. Det berettes, at Vergil gennemgik Rhetorskolen og en Gang førte en Sag for Retten, men at Veltalenhed ikke laa for ham. Det stemmer med Karakteren af Vergils digteriske Produktion; Vergil er saa lidt Rhetor som en romersk Digter kan være. Han er i det hele fri for det Apparat af Godtkøbsfraser og den Tendens til Udmaling af Enkeltheder som er den ovidianske Poesis Særkende. Paa den anden Side mangler han det præcise klare Udtryk, den architechtoniske Sprogleggering, den Opfindsomhed i Karakteristikkens Forhold til Situation, som Rhetorskolen giver sine Elever (f.eks. i Penelope digtet forstaar Ovid at udmale hvert Træk: Vinen paa Bordet etc.). Forskellen mellem poetisk og rhetorisk Poesi faar man bedst ved at læse Ætna. Hvorlidt Vergil føler sig tiltrukket af Rhetorik, har vi et Vidnesbyrd om i catal. VII. Til Filosofiens Studium har Vergil hengivet sig med stor Iver. At Epikurs Lære særlig tiltrak ham, var en Følge af hans Lyst til afsides Liv i stille Nydelse og af hans Interesse for Naturvidenskaberne (Æn. VI,724 ff. faar vi en epikureisk Kosmologi); i Georg. erklærer han, at hans højeste Ønske er at beskæftige sig med Fænomenernes Aarsager. Han fik ikke Ønsket opfyldt, da han døde saa tidligt; inden han fik Æneiden færdig og helt kunde ofre sig til Studiet. Man taler ofte om Vergils dybe Religiøsitet i Æneiden; det er en misforstaelse i Æneiden findes intet deraf; det er Kunstprodukt. – I Skolen lærte han Alfenus Varus at kende, hvad der senere skal omtales. Af større Betydning var, at han lærte de unge Æstetikere at kende, en Opregning af disse findes Ribbeck p. 12 ff. Den har ikke megen Interesse. Vigtigere er det at give en lettere Betragtning af Digterverdenen paa den tid. Den Retning, der mest maatte tiltrække en ung Poet var den alexandrinske. Denne havde haft sine vigtigste Repræsentanter i det 3. & 2. Aarh. Den var udgaaet fra og knyttet til den filologiske Behandling af den klassiske græske Litteratur. Den er derfor dels en Efterligning af de klassiske Mønstre dels en [5]

² Sml. Plin. ep. 4,13.

³ han behøvede nemlig dertil ikke Fantasi, hvad han ikke havde, men kun Selvoplevelser (se Georg II,475).

videre Udvikling af de Retninger, som havde faaet en ensidig Bearbejdelse (Elegien, Læredigtet), dels kun forelaa i svage Tilløb (Hyrdedigtet). Under Ptolemæernes despotiske Herredømme tabte Poesien sin nationale Karakter. Digterne søgte deres Stof, hvor deres Studium førte dem hen; saaledes opstod det mythologiske Epos og Læredigtet. Eller de optog til Behandling Sider af Privatlivet; herhen hører ikke blot Theokrits Hyrdedigtning, men en hel Litteratur, der giver en realistisk Skildring af de lavere Folks Liv (f.eks. Herondas), eller Digteren henter sit Stof fra sit Følelsesliv og udformer det i elegisk Form: den erotiske Poesi blev den Tids vigtigste Frembringelse. Forbindelse mellem Digtene ved Fyrstehofferne gav Anledning, dels til venskabelig, dels satirisk Udveksling (Epigram. Gavlesgrafer). Fælles er 1) frygt for at give sig i Lag med større Opgaver (Kallimahkos: *μέγα βιβλίον μέγα κακόν*); 2) er Skolens Produktion præget af Kendskab til det filologiske Studium: Mythologien forudsættes hos Læseren; nye Former skabes ikke, men glemte tages ofte op; den alexandr. Poesi er ikke en Fortsættelse af den gl., den stiller sig i Afhængighedsforhold til den; den søger det ved sine Love; saaledes opstaar Begrebet "det korrekte" og derved opstaar Betoninger af det formelle, som noget fra det poetiske Indhold adskilt og selvstændigt. Den romerske Poesis Begyndelse falder sammen med den alexandr. Poesis Blomstringsperiode; men den ældste romerske Poesi har intet at gøre med den alexandr.; denne vilde ikke have passet til Rom; Livius Andronicus skulde omdanne en Litteratur for et litterært udannet Publikum; man oversatte derfor alment tilgængelige værker; af dem fandtes ingen hos Alexandrinerne; disses Fortrin laa tilmed i Formen, som vilde gaa tabt ved Oversættelsen; de søgte da til Homer, Tragikerne og Komikerne; først Ennius søgte til Alexandrinerne (f.eks.), men det er den mindst paaagtede Del af hans Produktion. [7]

Der maatte først findes et Aandsaristokrati i Rom, førend den alexandr. Poesi kunde vinde Indpas i Rom. Dette Aristokrati kom, de unge Romere begyndte at blive opdragne i Grækenland. Andre Grunde er Udvidelse af de romerske Borgeres Tal og de auskiske? *?Tilstande, hvorunder Individualiteterne kunde faa frit Raaderum. I Midten af 1. Aarh. opdagedes da paany den alexandr. Poesi, der nu blev højt prist. Maalet naaedes dog kun i Stød.

Den gl. rom. Poesi var opstaet som Efterligning af den græske blot for Indholdets Skyld, ikke for Formen; man magtede ikke de store Opgaver, man satte sig. Den alexandr. Poesis Særkende var netop Begrænsningen til smaa Opgaver ~~med~~ og poetisk Beherskelse. Den ny, alexandr. Retning i Rom fik derfor en oppositionel Karakter og en vis Trods; man var nær ved at hævde, at Formen var alt. Man oversatte Kallimakhos' Hymne om Berenice; man digtede Epyllier om afsidesliggende Sager. Den ny Bevægelse bliver i en vis forstand antinational; tidl. havde Romerne anvendt de fremmede Former paa nationale Emner (som Ennius' Epos). Mod denne Art Poesi vendte den unge Skole sig med Hæftighed saameget mere som Datidens politiske Forhold ikke indbød til national [8]

Begejstring. – Den nye Tids positive Opgave bestemmes af flere Motiver. De fleste tog sig den subjektive Side af den alexandr. Poesi ad notam og digtede om deres erotiske o.a. Hændelser. Følelsen som Klike og Opposition foranledigede en større Udveksling af Digte end Alexandr. havde kendt; men særlig fik den et nyt Indhold paa Grund af de politiske Forhold. En af de ivrigste Forkæmpere G. Licinius Calvus, Modstander af Triumvirerne og Forkæmper for Senatet. Den politiske Modstand var tavs i en lang Tidd [9] [sic]; i denne tog den litt. Modstand fat. Den typiske repræsentant for Retningen er Valerius Catulus. – Licinius Calvus' litt. Produktion gik snart i Staa, han opslugtes af politiske Interesser. Som Hovedmand stod nu Helvius Cinna og Valerius Cato, samt Grækeren Parthenios, der dog selv stadig skrev Græsk, men udøvede en stor Indflydelse paa den Generation, hvortil Vergil hørte.

Det var disse Forhold, Vergil forefandt ved sin Ankomst til Rom. Han havde jo allerede skrevet Digte som Dreng; han skrev dernæst catalecton, et priapia [sic], item diras et cirim et culicem, da han var 16 Aar, han skrev ogsaa Aetna, hvad der dog er omstridt. Han forsøgte da et Emne af romersk Historie, men det lykkedes ikke, og han gik saa over til Bucolica, saal. staar der i Donatus' vita. Disse Ting findes ikke i de gamle Vergilhss., men i Blandningshss. fra s. IX.; Teksten er gennemgaaende slet, undertiden haabløst forvansket. Udgivet er Samlingen i Ribbecks store Udgave IV Bind; af Culex og Copa, en lille Separatudgave af Fr. Leo (Berlin 1891). De kaldes alm. append. Vergiliana. De staar intetsteds samlede i Hss. Nogle Hss. har Aetna, Ciris, Priapea, Catalecton; andre : Culex, Dirae samt 3 Digte af Ausonius, samt Copa og Moretum. Dette viser hen til en Samling i flere Vers Bøger : culex + dirae = 595. Aetna = 646 er rimeligvis engang overleveret for sig; Ciris, Priap., Catal. 808 Vers et tredje Bind. Copa og Moretum viser ved deres Plads, at de ikke opr. har hørt til Samlingen. De hos Vergil nævnte Epigrammer anses alm. at være en anden Titel for Catalecton. Vi har i saa Fald Overenstemmelse mellem vor litterære og haandskr. Overlevering. Nogle af Digtene er sikkert ikke af Vergil, andre er omtvistede. Vi begynder med dem, der indtager en Særstilling:

Aetna er et Læredigt, der vil forklare Grunden til vulkanske Udbrud; han har kendt Seneca's quæstiones natural., men skrevet før 79. da Vesuvs Udbrud ikke omtales (altsaa mellem 64 og 79). Man har gættet paa Seneca's Ven Lucilius. Aetna er udg. af Sudhaus. [11]

Copa er en Elegi, hvori en løsagtig Pige (copa, egl. en Kvinde, der holder Beværtning) opfordrer Folk til at tage ind i den landlige Kro og nyde dens Glæder. Et særdeles kvikt og godt lille Digt. Det maa være ældre end Ovid; det ligner ikke Vergils Maner, og de ydre Grunde tyder ikke paa dets Ægthed. Først i 4 Aarh. citeres det af Gramm. Charisius som Vergils.

Om Moretum gælder noget lign.; det betegnes som en Oversættelse af Vergil efter et Digt af Parthenios hos en ældre Filolog. Ellers citeres det intet Steds som Vergils. Det

beskriver, hvorledes en Bondemand en Morgen staar op og laver sin grød (moretum). Det er realistisk, fint i Tonen, skarpt i Skildringen, et udmærket Digt af sin Slags.

Samlingen af de øvrige Digte er ikke foranstaltet af Vergil, det fremgaar af de første Vers i sidste Digt i Catalepton. Hvor gl. Samlingen er, er vanskeligt at afgøre. Dog antager Drachm. for sikkert, at den er ældre end Sveton, men hvor gammel kan ikke siges; har Aetna opr. været med i Samlingen, er denne jo yngre end Neros Tid. Det er ikke sikkert, men hermed vilde passe, at culex under Vespasian behandlede særskilt (Martial [12] 14,185 er skreven i Anledning af, at der er kommet en særlig udgave af culex). Sandsynligt er, at de i Samlingen indeholdte Digte ikke tidligere har været udgivne (undt. culex særskilt), men er bleve fundet og udgivet ad privat Vej. Vergil selv synes at have udgivet Bucolica, Georgica og Æneiden. En saadan Samling giver derfor ingen Garanti for, at Digtene er ægte. Paa den anden Side er det lidet sandsynligt, at den skulde indeholde off. kendte Digte af andre kendte Digttere. De kritiske Spørgsmaal, der knytter sig til denne Samling er ikke behandlede ordentlig (derfor maa Dr. være udførlig, hvor han giver sine egne Meninger, som ellers ikke findes).

Dirae er i Virkeligheden to Digte. Det første indeholder en Række Forbandelser, deraf Navnet. Det er en Mand, som har mistet sin Ejendom ved Uddeling til Veteranerne. I det andet Digt udtaler den samme Mand sin Længsel efter den elskede Lydia, der er bleven tilbage i det Hjem, han har maattet forlade. Der maa være Tale om Ageruddelingen i 41. Det er derfor naturligt, at Digtene er tillagt Vergil, som samtidige med Bucolica, men dem ligner de aldeles ikke. Ingen tror heller mere, at det er af Vergil. Heller ikke af [13] Valerius Cato (se Teuffel). –Se Skutsch: Aus Vergils Frühzeit 1901. –

Culex (udg. af Leo med Kommentar). Martial betegner det som et Værk af Vergil. Statius nævner det flere steder (f.eks. silvae I prooem.) som et Ungdomsarbejde af Vergil. Allerede Lucan maa have anset det for Vergils Værk (Sveton. vit Lucan p 50 Reiffert). Donat bemærker, at Vergil skrev det, da han var 16 Aar, men Statius skriver, at Lucans hele Virksomhed faldt ante annos culicis Maroniani): før culex udkom, følgelig maa Statius have ment, at Digtet er skrevet i Vergils 26 Aar, (da Lucan døde, da han var 26 Aar gammel), altsaa Aar 44. Man har derfor hos Donat villet rette til XXXI; den Formodning er vist rigtig, den støttes af Lucans vita, hvori der staar, at Lucanus ikke har undset sig ved at sige: et quamtam mihi restat ad Culicum idet han sammenligner sine første Digte med Vergils første. I den Sammenhæng hvori det staar, maa det betyde: hvormange Aar har jeg ikke tilbage, inden jeg naar til den Alder, i hvilken Vergil skrev sin Culex. Hertil maa jo ogsaa Statius' Ord hentyde. Heraf fremgaar, at ogsaa Lucan har ment, at Vergil var 26 Aar. Men Lucan var samtidig med Asconius Pedianus, og vi kommer op i den allerbedste [14] Tradition. Der kan neppe være Tvivl om, at Vergil var 26 Aar, da han skrev culex. – Digtet handler om en Hyrde, der sover i Middagsstunden; trues med Stik af en Giftslange,

vækkes ved et Myggestik, slaar myggen ihjel, dræber slangen. Om Natten aabenbarer Myggen sig og klager over hans Utaknemmighed. Næste Morgen laver han en Grav med Indskrift over Myggen. Digtet er dediceret til Octavian, der kaldes sancte puer ell. venrande puer, men ellers ikke omtales nærmere. Digtet er meget bredt, og indeholder baade Beskrivelser af Landlivet, og Myggen beskriver Underverdenen udførligt. Stilen minder stærkt om Catullus' Maner i hans daktyliske Digte men Sproget er tungere, undertiden kejtet og forskrevet, hvis Teksten da ikke er fuldstændigt fordærvet, hvad det rigtignok ser ud til. Verse-maalet er slet, ikke alexandrinsk i sin Maner. I Elisionen er der stor Strenghed, hvad ellers først findes senere. Der er stor Lighed med andet af Vergil (se Skutsch). – Der er god Grund til at antage, at Ascoius har oplyst, at Digtet var af Vergil, og skrevet, da denne var 26 Aar; han havde meget Materiale, saa der er saa meget mere Grund til at tro, at det er sandt, ogsaa da der i Digtets Indhold intet er, hvorefter man kan slutte, at det er af Vergil eller at han var 26 Aar. Han har altsaa vidst det andensteds fra. – [15] Naar vi undersøger det opbevarede Digt støder vi paa betydelige Vanskeligheder, hvis det skal være skrevet 3-4 Aar før Bucolica. I saa Tilfælde er Teknikken i Forbavsende Grad forskellig i dem. Culex er skrevet i den gammeldags Maner og i Kompositionen forbavsende umoden for den; der 4 Aar efter skrev Bucolica. Det er højst usandsynligt, at Culex er forfattet Aar 44 af Vergil. Tidligere kan man ikke sige (efter Overleveringen) det er forfattet af Vergil, thi forkaster man den ene af de overleverede Traditioner svækkes den anden samtidigt. Ikke desto mindre tror Dr., det er sandsynligt, at Culex er et Ungdomsarbejde af Vergil. Det er jo ikke givet, at de to Oplysninger er saa solidarisk forbundne, at de staar og falder med hinanden, de kan jo godt bero hvert paa sit Vidensbyrd. Derfor er Culex nok et Arbejde af Vergil, men vi maa holde os klart, at vi i Virkeligheden ikke ved, hvorfor det tillægges Vergil.

Ciris, gr. *κείρις*, en Søfugl, man ved ikke hvilken, behandler Fablen om den megar. Konges Nisus' Datter Skylla, som forelsker sig i Minos, mens han belejrede Megara; for at vinde M's Kærlighed forraadte Skylla Megara. Minos bandt hende til Bagstævne af sit Skib og lod hende slæbe efter det; af Medlidendehed forvandlede Amfitrite hende til Ciris, samtidig forvandlede hendes Fader til Havørnen, som er Ciris' bitre fjende. Dette Stof behandles i alexandr. Maner, med lærde Digressioner, og Hovedvægten lagt paa den unge Piges Sjaeletilstand. Stil og Versbehandling stemmer nøje med Catullus' 64 Digt. Digteren har i rigt Maal benyttet dette Digt og laaner Einklänge derfra. Foruden dette findes der en Række paafaldende Overenstemmelser med Vergil, mest dog med Bucolica, Georgica og de 6 første bøger af Æneiden, flere Steder hele Rækker af Vers fælles, undertiden med en ubetydelig Ændring (Nærmere ved Øvelserne). [16]

Den lille Epigramsamling Catalepton, gr *κατὰ λεπτόν*): lidet afd gangen, Smaastykker. I visse Grene af Overleveringen ved en Skrivefejl catalecton, der er bleven opfatten som Gen. Plur. hvorefter man har dannet Nom. catalecta. At Samlingen ikke er

gjort af Vergil, viser Slutningsdigtet, men de fleste Stykker er nok ægte. Stærk Tilslutning til Catul og den alexandr. Maner: smaa Hjertesuk (VII), Udtryk for Hengivenhed og Bekymring (VIII), bitre personlige Udfald (II, VI, XII, XIII), en politisk Satire (X). Et enkelt Digt (XIV) fra en senere Tid, og enkelte Stykker, som neppe kan være af Vergil. Formen behersker Vergil med en forbavsende Lethed og Ynde. Hele Samlingen viser, at de var Muligheder hos den unge Vergil, som den ældre Vergil ikke fik udviklet. (Bücheler i Rhein. Mus. XXXVIII, p. 501). [17]

§3. Bucolica

I de nævnte Digte har vi set Vergil følge den alexandr. Modestrømning. Men i den Kreds, der var Bærer af den nye Litt., skete lidt efter lidt en umærkelig Forskydning: fra at være Dilettanteri til at blive alvorlig Kunst, fra at være kritisk til at blive positiv. Det skyldes væsentlig den forandrede politiske Stilling. Under det første Triumvirat førtes en hæftig politisk Kamp med Pennen, fra Aar 49 førtes denne Kamp med Sværdet, efter Borgerkrigen var Monarkiet uimodsigeligt; 42-30 fandtes ingen litterær Opposition mod Octavian af anstændig Art. Mellem 49 og 42 havde Digterne faaet Tid til at besinde sig paa sig selv og deres Opgave.

Den unge Skole var Herre over Publikums Smag, den havde lært Romerne at ringeagte deres gamle ~~egen-egl.~~ Litteratur, men havde selv præsteret grumme lidt. Fraset var dens eneste positive Aand Helvius Cinna, der endnu levede Aar 40. Hele hans Berømmelse hvilede paa et lille Digt Smyrna, der var saa upopulært som muligt. Den yngre Generation kaster sig nu med Iver over de ubearbejdede Grene af den alexandr. Litt. De vigtigste af disse var Læredigtet, Elegien og Hyrdedigtet. Vergil selv tager Hyrdedigtet; Cornelius Gallus havde allerede før gjort sig bekendt som Elegiker; Aemilius Macer fra Verona tager Læredigtet op, han fordunkles senere af Vergil. En lidt særegen Stilling indtager Varius, Vergils lidt ælde Ven og Velynder. Han tog sig af Epos'et, forherligede Cæsar; Digtet: de morte sc. Caesaris. Da hans Digt er sågodtsom helt tabt, er hans litt. Stilling ikke sikker. Men vi ved, at i Alexandria dyrkedes Enkomiet, Lovprisning af en regerende Fyrste, hvis Venskab og Beskyttelse man søgte. Han nævnes i Bucolica som en anset Digter ved siden af Cinna. [18]

Mæcenatsforholdet spillede også en Rolle herved. Det at en Digter gør sig økonomisk afhængig af en rig Mand og derfor dedicerer ham sine Digte, det er et Fænomen, som viser sig i alle aristokratiske Stater. Fænomenet har fra gl. Tid vist sig i Rom (jfr. Ennius og Scipio maior, Lucilius & Terents og Scipio minor). Om det personlige Forhold mellem dem, ved vi saare lidt, men det har sikkert i gl. Tide været et Klientforhold. Under den sociale Opløsning mod Republikkens Slutning forandres dette Klientforhold (f.eks. Catuls og Clavus') til et Venskab paa lige fod. Efter det rom. Samfund er kommen til Ro igen, træder Pietetsforhold igen i Kraft i sin forrige Styrke. [19]

Paa denne Tid var den litt. Interesse bleven alm. mellem Roms Spidser, og Digterne trængte paa Grund af de haarde Tider til Støtte. Digteren kunde man ikke byde alm. Klienttjenester, og han maattes belønnes mere storartet. Til Gengæld gjorde han jo saa meget mere end en alm. Klient. Den stor Produktion af digteriske Talenter i denne Periode maatte medføre en Udvikling af Mæcenatsforholdet. Ogsaa paa Grund af Forholdet ved Bøgers Udgivelser maatte Digterne have en til at indføre dem i de fornemme Kredse. Men Digterens Velundere maatte ønske, at deres Navne knyttedes til større Værker, det faar jo ogsaa Indflydelse paa Digtningen.

Om Vergils Liv Aar 50-42 er vi meget lidt underrettede, nemlig om hvormeget han opholder sig i Rom og hvormeget i sin fædrene Egn. Der finder vi ham Aar 42. I Slutn. af 43 blev Asinius Pollio Statholder i Gallia Transpadana. Han havde litt. Interesser optraadte som Mæcen; det var derfor naturligt, at Vergil søgte hans Venskab. Man [20] fortæller, at Vergil i hans Hus blev forelsket i en ung Slave Alexandros (Donat. vita 57. Servius comm. ecl. 2), og det gav Anledning til hans første Hyrdedigt (Ecl. II), som handler om Kærlighed til en ung hyrde Alexis. Digtet blev saa Pollio bekendt, han skænkede Vergil Slaven og opfordrede ham til at fortsætte sin Syssel med Digtningen. Hentydninger hertil findes rimeligvis Ecl. 8,11 (accipe iussis carmina coepta tuis). Der er intet som taler imod, at Bucolica er opstaaet paa denne Maade. Ecl. II, III, V, og maaske VII er skrevne i nøje Tilslutning til Theokrit.

Men saa kom Slaget ved Filippi 42, da der skulde uddeles Jord til 34 Veteranlegioner. Til de Byer, der i Borgerkrigen havde staaet paa den forkerte Side, hørte Cremona; da dens Jord ikke slog til inddrog man udenvidere en Del af Mantuas Jorde, skønt den ingenting havde gjort. Pollio kunde ikke forhindre, at Vergils Jorder blev konfiskerede, men efter hans Opfordring drog han til Rom og ved gode Venner (Asinius Pollio & Cornelius Gallus) lykkedes det ham at opnaa af Oktavian at faa sit Gods tilbage. Til Tak skrev han ecl. I til Oktavian; antagelig er den dog affattet noget senere end selve Begivenheden. Kort efter maatte Pollio i Anledning af den perusiske Krig forlade Gallien [21] og i hans Sted kom Alfenius Varus, Oktavians Legat. Varus var bekendt med Vergil fra tidligere Tid; de havde hørt Siron i Filosofi samme. Varus blev senere en meget berømt Jurist.

Vergil stillede sig til ham i lignende Forhold som til Pollio og dedicerede ham den 6te ecl. Under de urolige Forhold opstod nye Stridigheder om Vergils Ejendom. Under en Strid med en Veteran var han nærved at miste Livet (Ecl. IX). Om Resultatet ved vi intet bestemt, men det synes med Sikkerhed at kunne siges, at de uhyggelige Forhold i Gallien fik ham til at drage til Rom. Hermed kan man sætte et lille Epigram i Forbindelse (Catal. VIII); det synes heraf at fremgaa at Vergil købte Sions Villa og bosatte sig der med sin Familie. Allerede Aar 39 finder vi Vergil i Maecenas' Kreds (Hor. Sat. 1,6,55). Hermed

stemmer, at Maecenas skal have hjulpet ham mod en Veteran, han var i Strid med. Vergil har derfor rimeligvis skrevet sine sidste Eclogae i Rom, neml VIII og X. Saa er der IV tilbage; den er dediceret til Pollio som Konsul, Aar 40, det er ikke bukolisk. Det indeholder en Spaadom om en kommende Guldalder, som paa en ejendommelig Maade sættes i Forbindelse med et Drengbarn, hvis Fødsel ventes. I Middelalderen opfattede man naturligt Digtet som en Profeti om Kristi Fødsel. Senere er det bleven forskelligt [22] fortolket. Den rimeligste Fortolkning er fremsat af Skutsch, at Augusts første Hustru Scribonia ventede sin første Nedkomst – Resultatet blev det temmelige uheldige Pigebarn Julia.

At Vergil selv har samlet og udgivet Digtene, fremgaar af at Digtet til Oktavian er sat først, og det X Digt betegner sig som det sidste. Uagtet Udgivelsen falder paa et Tidspunkt, da Vergil hørte til Maecenas' Kreds, er der ingen Hentydning til ham.

Denne Hypotese om Tidsfølgen af Digtene er den alm., men ikke ubestridte Antagelse, dog den rimeligste.

Digtene betegnes ved Undertitler, som meget godt kan gaa tilbage til Vergil selv. Hos Gramm. kaldes Digtene Eclogae, egl. = udvalgte Stykker, men Ordet er gaaet over til at betegne det samme som Idyl. Den Poesi Vergil hermed indførte, er i Følge Oldtidens Vidnesbyrd opstaaet paa Sicilien i tilknytning til Artemisdyrkelsen. Det fortælles, at Landbefolkningen om Syrakus indfandt sig ved Artemistemplet og sang i Vædekampe to og to. De havde hver et Brød med i Form af et dyr, der gaves til den vindende.

Om Indholdet herefter en anden Overlevering, at de behandlede Dagnismythen (dr. Ræder i Festskr. til Ussing). Dagnis, en Yngling, der elskedes af en Nymfe, men var hende utro og blev blind; han optræder med den arkadiske Pan. I Litt. skal denne Myte all. i 6te [23] Aarh. være indført af Stesichoros fra Himera. Dertil passer de overleverede Digte af Theokrit, som lægges i Munden paa sicilianske Hyrder. Vanskelighed er der ved at forklare Navnet *βουκολικά* og Verbet *βουκολίξεσθαι*. Det er i Reglen Gedehyrder. Reitzenstein (Epigram und Skolion) har søgt at bringe Navnet i Forb. en *βούκολος* i sakral Betydning; her betegnede det Samfund, som fejrede Dionysosfest sammen. Men R. har ikke bevist, at Theokrits Bucolica staar i Forb. m. nogen sakral Handling, knyttet til Artemis eller Dionysos. Derfor maa denne Antagelse afvises, skønt den har vakt en Del Opsigt. Theokrit, som levede i 1 Halvdel af 3 Aarh. indførte Bucol. i Litt. Vi træffer ham først paa Kos, senere dels i Syrakus, dels i Alexandria. Hans Hyrdedigt er nær beslægtet med den realistiske Side af den alexandr. Poesi, men Realismen er ikke gennemført, som Virkelighedsbillede staar Hyrde* Digtene ikke blot tilbage for Herondas, men ogsaa for Theokrits egne Skildringer af Bylivet, hvor han med sand Mesterhaand tit giver

* Hyrde står supraskript.

overordentlig tro Billeder. Det kan til Dels forklares ved, at der i Hyrdedigtene blander sig Sentimentalitet, det er Mennesker fra Byen, som skildrer Naturen paa Landet "idyllisk". [24]
 Men det er ikke nok til at forklare disse Digtes store Afstand fra den alexandr. Realisme. Dialekten er Dorisk med æol. og koine. Former, altsaa konventionel, endv. jævnlig Træk af alexandr. Lærdom som ikke fandtes i realistiske alexandr. Digte (se Theokr. 3). Dertil passer, at Theokrit efter Oldtidens Vidnesbyrd benytter sine Hyrdedigte som Maske for virkelig alexandr. Digtere. Det er da ikke Meningen, at Realismen skal være fuldt Alvor; det er en tynd Fernis, som hverken kan eller skal skjule, hvad der ligger under. Den klassiske Poesi knytter sig til en paa Sicilien herskende Folkeskik; dens konventionelle Præg, dens lidet folkelige tone, dens Forb. m. Arkadiens Pan, har endnu ingen forklaret.

Vergil vilde overføre denne Poesi paa romersk Grund. Han er i Reglen ikke Oversætter, kun i et par Idyller (III. VIII.) har han helt igennem taget Theokrit til Forbillede og sat lidt italiensk Lokalfarve paa. Det X Digt er en meget fri Efterdigtning af Theokrits/Catull's I Idyl, ellers er Thema og Komposition, saavidt vi kan bedømme original (det vil sige: enkelte Billeder og Smaatræk har han ligefrem oversat fra Theokrit): Overførelsen paa rom. Grund blev meget vanskelig, ikke mindst fordi Vergil vilde gøre det saa frit. Dialekten kunde han ikke beholde; det var et virksomt Middel til at gøre Lokalfarve paa, det har han i reglen heller ikke skøttet om; hans Hyrder har græske [25] Navne, og hele det mytologiske Apparat er lærd græsk. Dermed er ethvert Skær af Virkelighed opgivet, men han har til en meget vid Udstrækning søgt at gøre sine Hyrdedigte til Masker for ham og hans Venner; det gaar saa vidt, at paa to Elegier nær (III. VIII) maa man have Nøglen for at forstaa noget som helst (i 5. 9. 10 er Menalcas, i 1 Tityris, i 2 Crydon = Vergil selv). I ~~den~~ ecl. X har han ladet Masken falde og nævnt Gallus ved Navn. – I ecl. I er Tityris = Vergil, men han er tillige en gl. Slave, som er draget til Rom for at faa Friheden; disse to Motiver er slet ikke arbejdet sammen; saadan noget forstyrrer hans Maskerade. Paa lignende Maade er Vergil i ecl. IX Menalcas, man overraskes da ved en Ytring i en andens Mund (v 33-36), som kun kan være Vergils egen Bekendelse. Bethe (Rh. Mus. 47B. 1892, p 577) forklarer det som Følge af, at Stykker som opr. var selvstændige er bleven sat sammen; Vergil har aabenbart betragtet det hele som Leg, men derved har han overtraadt en af Kunstens Grundlove og skader sin Poesi vældigt. Det Landskab, han skildrer er Norditaliens, som han holdt af; Skildringerne er derfor ægte nok og tit viser han sig som en Mester i at skabe Stemning (ecl. IX. Slutn.). For ikke at frembringe skurrende Modsigelser undlader han i Reglen at nævne bestemte [26] Lokalteter. Han har gjort det een Gang (VII, 13), men kom galt fra det, idet han lader to arkadiske Hyrder samtale ved Floden Mincio. – Fortolkningen af Bukolika staar en Del tilbage. Den bedste Kommentar skal være den af Voss. Specialafhandl. af Bethe, Skutsch (maa benyttes med megen Forsigtighed); Cartault: Essais sur les buc. de Vergil Paris 1897.

Bucolica er gennemgaaende en særdeles usmagelig Lektüre, men enkelte Ting

vinder ved nærmere Bekendskab, dog meget lidt; det der er meget ved i Reglen ligefrem Overs. af et Sted hos Theokrit. Læser man 1 og 9 ecl. faar man et Billede af, hvad Vergil i det højeste har præsteret paa dette Omraade. (man bruger dertil Ribbecks Prolegomena). Hovedresultatet, naar man læser dette, er vist en Beklagelse over, at en fin elskværdig Natur som Vergil har givet sig af med at overføre det til romersk Grund, hvilket var umuligt. – Disse Bucolica har ingen Indflydelse udøvet hverken metrisk eller sprogligt. Hvor mislykket det hele har været, ser man naar man tænker paa Gallus' samtidige Forsøg paa at omplante Elegien. Det var et lykkeligt Greb, Gallus gjorde. For Vergil selv havde Bucolicas Betydning (Donat. vita 60); de gjorde stor Lykke, vandt Mæcen for Vergil. Det maate føre til Brud med Pollio hans tidligere Velynder. Der findes ikke i Vergils senere Digtning en eneste Hentydning til Pollio, som jo ogsaa til Tider stod ligefrem i Opposition til Oktavians Kreds.

[27]

§4: Georgica

Vergil lagde Haand paa sit Læredigt om Landvæsen efter Mæcen's Opfordring (III,41); hele Digtet er dediceret Mæcen. Dennes Hensigt skal have været at afhjælpe Italiens Landbrug og denne Tanke antydes ogsaa i Georgica (I, 41). Selvom Mæcen med sikker Forstaelse saa, at det var en Opgave for Vergil, er det ikke sandsynligt, at han og Octavian saa indtrængende opfordrede Vergil til at skrive uden noget praktisk Formaal. Paa den anden Side kan hverken Oct. eller Mæc. have været saa naive at tro, at denne Bog kunde bruges som Lærebog i Landvæsen. Men derimod kan Tanken nok have været at vække Interesse for Landbrug i de højere Klasser.

Aar 37 skal Vergil efter den alm. Tradition have begyndt sine Georgica og fuldendt dem Aar 30 (Norden i Hermes 28, 528). Donat fortæller, at da August Aar 29 kom tilbage og udhvilede sig ovenpaa Triumfen i Atella, oplæste Verg. og Mæc. i Forening hele Digtet for ham. Hermed stemmer, at Vergil i Slutningen af 4 Bog siger, at han har skrevet sit Værk i Neapel, mens Octavian vældigt tordnede i Krigen og banede sig Vej til Olympen (Aug. opholdt sig nl. i Vinteren 30-29 i Syrien og modtog Gesander fra Phrastes; Aug. fik Phrastes' Søn med hjem som Gidsel). Der er een Overlevering, der ikke vil passe. 4 Bog af Georg. skal efter en nøjagtigt Redegørelse af Servius (Skoll. til Ecl. X,1. Goerg. IV,1) have indholdt en Lovtale over Gallus, men da han faldt i Unaade i Stedet en Lovtale over Aristæus, som nu findes. Gallus blev nu afsat og landsforvist Aar 26, mens han var udnævnt Aar 30 (Dio Cass. 51,17. 53,23). Man har derfor formodet, at Lovtalen har staaet i 1 Udg., men i næste erstattet af Aristæus. Men vi har ikke noget Spor af to Udgaver. Andre forkaste hele Servius' Historie – urimeligt. Den eneste forklaring er at Georgica først blev udgivet nogle Aar efter Aar 29. Man har villet sætte visse ejendommelige Bemærkninger i Skolierne i Forb. m. en dobbelt Udgave: det fremgaar at man i Oldtiden har citeret Varianter (1,64.66.69f.) efter Vergils Hovedeksemplar. Vore Hss. viser ogsaa

[28]

undertiden afvigende Læsemaader. I Georg. findes endv. Omsætninger af Vers og Dobbeltrecensioner. Det rimeligste er, at Vergil i sit eget Haandex[em]plar har foretaget Rettelser og Tilføjelser, som efter hans Død er komne ind i Teksten (saal. er II, 373-75. og 379-379 Variationer over samme Thema, III, 120-22 maa sættes efter v. 96; IV, 203-205 maa flyttes, hvorhen er ikke let at se).

Det er vanskeligt at give Georgica sin litt. hist. Stilling; det danner nemlig en [29] Overgang. Læredigtet er jo en gl. Fremtoning (Hesiodos), men det havde ingen Plads i den klassiske Periode; først i den alexandr. Tid tages det op igen. Størstedelen af de alexandr. Digtere var jo tillige Videnskabsmænd, derfor tiltalte Læredigtet dem. Man skrev Læredigte om alt muligt mellem Himmel og Jord. Vi har Aratos og Nikander bevarede, kedelige korrekte med smaa mytologiske Oaser i Lærdommens Land. Netop Læredigtene om Landbrug har vi intet bevaret af, men det var vel som de andre. Aemilius Macer maa antages at have holdt sig nøje til sine alexandr. Forbilleder i sin Ornithologia.

Vergil slutter sig ikke direkte til noget enkelt græsk Forbillede. Man har formodet, at han sluttede sig til Nikander (Quint. X,1,56); men der ses ingen Overensstemmelse mellem Nikander og Vergil. Og den særlig alexandr. Maner passede jo ikke Vergils Formaal, som jo ikke er at vise Lærdom, men give et Læredigt om det italiske Landbrug. Heller ikke i den italiske Litt. havde han Forbilleder. Sit Stof kunde han hente fra gode Lærebøger (Cato, Varro, Hygin), hvilket han ogsaa gjorde. Men den digteriske Bearbejdelse var hans egen Sag. Lucretius' store Epos er det eneste, der kan betragtes som Forbillede for Vergil. Og paa Forhaand maa vi antage, at Vergil studerede dette Værk nøje; [30] han var jo Epikuræer; og det kan ogsaa paavises ved talrige Reminiscenser fra Lucretius hos Vergil. Paa den anden Side var Lucretius Stof saa forskelligt, og hans Form saa gammeldags og sær. Derfor blev Georgica af saa stor Betydning: det er det første store originale Værk, den latinske Litt. frembringer efter den alexandr. Periode. Der havde ingen før været, og Vergil havde selv hidtil holdt sig til begrænsede Opgaver.

Læredigtets Stof var saa temmeligt givet. Vergil delte det i 4 Bøger: 1) Agerbrug. 2) Træplantning. 3) Husdyravel. 4) Biavel. – Bearbejdelsen: Vergil tog sit Udgangspunkt i den alexandr. Teknik, men han satte sit kunstneriske Maal højere, og derved indleder han en ny Periode; alexandr. er Digtet i sine lærde Enkeltheder; alexandr. er de længere Reflexioner mellem de tekniske og friere poetiske Partier, saavel enhver Digression kommer som et Hvilepunkt ovenpaa en længere didaktisk Udvikling. Digressionerne er noget af det bedste Vergil har præsteret (saal. II,136-176. 458-560. III, forsk. Steder. IV, 317-558); hans Natursans kommer ham udmærket til Gode. Man faar det Indtryk, at selve det didaktiske Stof har interesseret ham. Hans Anvisninger er derfor rigtige. Højst naar [31] han i 4 Bog. Biernes Samfund har han skildret med sympatisk Humor, som man ikke skulde vente af ham. Der passer Horats' Skildring af ham (Sat. 1,10,44), som imidlertid

ikke kan gaa paa Georgica, da Satiren udkom Aar 39. I de enkelte Ting er Vergil naturligvis ikke mere original end de lat. Digtere altid er. Saaledes er hans Afsnit om Vejrspaadomme væsentlig en Oversættelse af Aratos' *σημεία*. Han har desuden benyttet baade Homer, Hesiod, Lucretius, Ennius og sine egne Bucolica. Georgica er det eneste Værk, Vergil har gjort helt færdigt om som han digtede i sin modne Alder. Det er det eneste af Vergils Digte, som derfor kan give Begreb om hans formelle Evne. Vergil har paa Grundlag af det forliggende givet Poesien den Form, der blev Normen. For ham forelaa Lucretius og Cicero. Cicero var allerede dengang anerkendt som mønstergyldig Prosaist, Lucretius er fra den formelle Side versificeret gl. Prosa; Poesien mangler altsaa en saadan mønstergyldig Form.

Selve Hexametret var et stort Fremskridt, navnlig fra Tragediens Form; Tragediens Sprog var ogsaa smagløst, svulstigt og (f.eks. m. sine lange ombt. tøj) forskellig fra Poesien. Alt det var strøget i Hexametret fra Lucretius, der i Stedet satte en ædel Prosa, men en rhetorisk Prosa, der i Længden ikke kunde tilfredsstille en renere Smag; det var Digte i Rigsdagstalens og filosofiske Afhandlingers Stil. Men den gode Poesi maa undgaa den daglige Tales Skødesløshed og den rhetoriske Pedanteri. Der stod Vergil. Han tog sit Udgangspunkt i det dannede Talesprog fra sin Tid og forviste derfor Ord og Former, som ikke var hjemme i dannet Sprog. Donat (vit. 65) fortæller at Agrippa har sagt, at Mæcen havde sat det i Vergil: at finde paa en ny Art Affektation, der hverken var svulstig (som den asiatiske Retorik) eller tør (som den attiske), men beroede på dagligdags Ord og Udtryk og derfor ikke let opdagedes. Deri ligger Antydninger med en sparsom Anvendelse af Bisætninger og noget rigeligere Anvendelse af Participialkonstruktioner, mindst af abl. abs. Lange Bibestemmelser undgaaes, deraf den hypp. Anvendelse af *ἐν διὰ δυοῖν*. Det maa ikke misforstaas som om man ikke kunde danne lange Perioder efter det System; det kan man, men de bliver simple. Der kom Nydannelser i Retning af kortere og friere Konstruktioner end med Vergil: f.eks. den udstrakte Brug af Infinitiv (*dignus laudari* o.l.); paa lign. Maade undgaaes ut-sætninger; en friere Brug af verbale Udtryk (intrans. for trans. og omvendt); Udeladelse af Præpositioner var maaske allerede alm. i tidligere Poesi. Alt dette betegnede Agrippa altsaa som *κακοξυντία*. Det kan være at Vergil af Hensyn til græsk undertiden gik lidt for vidt. Men dertil kom Vergils egen ejendommelige Arbejdsmaade. Vi har overleveret, at Vr. hver Morgen dikterede en Masse Vers af Georgica og tumlede med dem Dagen igennem til de blev bragt ned til ganske faa. Han har vist nu og da ved længe at tumle med et Vers gjort sig fortrolig med Udtryk, som var uhørte. Saaanne Stilmangler, saavel Udtrykkets Tvetydighed som Forskruethed, findes ligesaa vel i Georgica, beror altsaa ikke paa Mangel paa Udarbejdelse (Expln. Georg 3,334. 478f. o.a.). I Retning af Versifikation er der ikke meget at gøre for ~~den~~ Vergil efter den alexandr. Episode. I Hexametrets Behandling holder Vergil sig væsentlig til det traditionelle; de rigtige alexandr. Kunststykker anvender han med stort Maadehold. Ikke

desmindre har Vergils Vers en ganske ejendommelig friskhed og Afveksling; det beror dels paa den Frihed hvormed han behandler Daktyler og Spondæer (Gorg. II,136), dels paa den større Mangfoldighed i de metriske Indsnit og de Indsnit der beror paa Meninger: de ældre Digtere lod de enkelte Led i deres lange Perioder holde op med hvert Vers; Vergil lader Meningsafsnittene falde med stor Afveksling og Virkning (f.eks. Æneiden init. Hans Ideal er ikke Glathed men Værdighed og Fasthed – Georgica er altsaa efter Sujettet baade alexandr. og orginalt, efter Formene ogsaa begge Dele; efter Versifikationen kun original.

Georgica er Vergils bedste Værk, men ikke nogen stor Digtets Værk; af en højst anden-tredje Rangs Digter. Derfor indtager det den Plads i Litteraturen, som det kun fortjener for sin Form, thi den var en litterær Bedrift.

§ 5: Vergils sidste Leveaar.

Straks i Aar 29, da Georgica var færdigt, tog V. fat paa Æneiden og arbejdede paa den de sidste 10 Aar.

Gennem Mæcenat og August opnaede V. en saadan Velstand, at han efterlod sig 10 Mill. Sest. (D: over 2 Mill. Kroner), og dog havde han afslaaet en Ejendom, August tilbød ham. Han led af et alvorligt Maveonde, formodentlig et Mavesaar, maatte derfor være meget afholdende og han taalte ikke Opholdet i Rom, skønt han havde et Hus der ved Siden af Mæcenat'. Han opholdt sig i Reglen ved Neapel, undertiden paa Sicilien. Et Vidnesbyrd om Stemningen under Arbejdet paa Æneiden har vi et lille Epigram (Catal. 14.6). Efter henvend 10 Aars Arbejde mente han, at der kun manglede Affiling i det enkelte; dertil fastsatte han 3 Aar, som han vilde tilbringe i Grækenland og saa kun leve for Filosofien (ut reliqua vita tantum philosophiae vacaret. Donat.) Han kom ogsaa til Athen, hvor han traf August, som havde været i Orienten i Vinteren 20-19. Under en Udflugt til Megara i meget stærk Solskin blev Vergil syg, vendte hjem med August, men døde i Brindisi Aar 19. Hans Aske blev bisat i en Høj ved Vejen mellem Neapel og Puteoli. Der var en Gravskrift: Mantua me genuit, balabri rapuere, tenet nunc / Parthenope; ceciui pascua, ruruu, duces.– I sit Testamente indsatte han til Hovedarving sin Halvbroder; 1/4 fik August, 1/2 Mæcenat, resten hans venner Varius og Tuccas. Han skal (førend han rejste til Grækenland) have bedt Varius at brænde Æneiden, saafremt han selv døde; Varius afslog det. I sit Testamente testamenterede han Varius og Tucca sine Poesier, med Paalæg om ikke at udgive, hvad han ikke selv havde udgivet. Alligevel udgav Varius Æneiden paa Augustus' Opfordring og Ansvar. [35]

Vergil (Donat. vita 56) var høj og svær, mørk i Huden; Ansigtet mindede om, at hans Forældre var Bønder. Han var bly og generet (i Neapel blev han derfor kaldet Παρθενίας); naar han kom til Rom, generede den Opmærksomhed, han vakte, ham, saa at han flygtede ind i det første det bedste Hus. Han var meget lidt talende og gjorde Indtryk [36]

af at mangle alm. selskabelig Dannelse. Men han var en udmærket Oplæser, dog aldrig for en større Kreds og kun for at udæske en Dom over noget, han ikke selv mente sig i Stand til at bedømme. Kvinder synes slet ikke at have haft nogen Tiltrækning for ham; derimod lader det til, at kønne Drengene har gjort Indtryk paa ham. Noget Billede af ham kan ikke opdrives med Sikkerhed.

[37]

§6: Det romerske Epos før Vergil og ydre Vilkaar for Æneidens Fremkomst.

(Norden: Die Aeneis im Lichte ihrer Zeit i Jahrb. für klass. Philol. 1901)

Det ældre romerske Epos betegnes ved Ennius og Nævius, der begge tilhører den nationale retning, som ikke har noget egl. græsk Forbillede. Den rent græciserende Retning er egl. kun betegnet ved et Værk som Livius' Andronicus' Oversættelse af Odysseen, som ikke lader til at have gjort Indtryk. Ennius' Form er græciserende; han indfører Hexametret og efterligner i Enkeltheder Homer, lader Guderne direkte optræde i sit Epos, skønt de maa have stukket fælt af med det historiske Stof. Ennius repræsenterer saaledes, hvad Romernes Epos kunde naa til i Retning af Formudvekling. Ennius' Værk er det romerske Epos før Augustus. Det kan paa Ciceros Tid citeres i offentlig Forhandling, uden at der gøres Undskyldning, det er enerstaaende. Hvor populært det var, ses af at den meget lidet dannede Forfatter til *bellum Hispaniense* slaar om sig med Citater af Ennius. Den alexandr. Retning tog Anseelsen fra Ennius; ligefrem direkte Angreb har det sikkert ikke manglet paa. Paa den anden Side satte den nye Skole intet i Stedet; i Folket holdt Ennius sig da ogsaa. Men selv i dannede Klasser følte man, efterat det første alexandr. Raseri havde sat sig, en Trang til Erstatning af det nationale Tab, man havde lidt ved at tabe Ennius, en Trang til noget romersk, noget populært. Deril kom de politiske Forhold. De var tydeligt at med Lejren v. Actium sattes et bestemt Skel, man mente at staa over for en ny Begyndelse (man havde for Alvor det Forslag fremme at kalde Augustus for Romulus). Indlederen af den ny Æra var Octavian; han skulde skabe Tryghed og Værdighed. Disse Betragtninger deltes af de regerende Kredse. Augustus opfattede sig selv som den, der kaldet til at indelde den ny Æra, ogsaa i Litteraturen. Feltraabet bliver over hele Linien: stort skal det være. Der komme over Augustus' Tid noget storstilet men ogsaa noget forceret. Den Forpligtelse til at være med til det store følte ogsaa Digterne, deraf deres Forsikringer om Villighed til at være med, naar blot Kræfterne slog til. Her mødes to modsatte Fordringer: det havde hidtil heddet: samler jer om de smaa Opgaver; nu blev Feltraabet: kast jer over de store Opgaver, saa ogsaa de bredere Lag faar noget. Resultatet bliver: tag de store Opgaver op og gennemfør dem med al mulig Flid og Kunst. Men for en saadan Stræben kunde man ikke finde Mønster i den alexandr. ~~Tid~~ Poesi, Mønstret fandtes kun eet Sted, i den klassiske græske Poesi, derfor søgte ogsaa Horats, Vergil og Varius tilbage til den ældste græske Poesi.

[38]

[39]

Hvorfor det netop blev Æneassagnet, kan vi ikke sige. Saa vidt vi kan se, synes

Vergil at have valgt dette Stof af sig selv med August's Bifald. Servius siger det modsatte, men det passer ikke med Vergils egne Ord i et Brev til August (Macrob. Sat. 24,11). Alle de i det foregaaende skitserede Elementer maate samle sig i en Behandling af Æneassagnet. De to Retninger i det romerske Epos, den nationale og den græske forsonedes i dette Emne. Det var tillige populært, og det havde faaet litterær Sanktioner ved at berøres saavel i Ennius' som i Naevius' folkelige Digte; paa den anden Side lod det sig let behandle i de græske klassiske Former. det var en anselig og værdig Opgave og [40] tillige knyttet til det herskende Dynasti; den juliske Slægt udledte jo sin Herkomst fra Æneas. Endelig viste det ved sin Forbindelse med Odysseen og Nostoi hen til Homer. Æneiden er den alvorlige romerske Poesis Centrum.

§7: Æneassagnet før Vergil

Om Sagnets forskellige Skikkelser før Vergil haves ikke saa faa Efterretninger, de fleste hos Dionys. Halicarn. (1,45ff.) og rundt om særlig i Kommentarer til Vergil. Desværre er disse Efterretninger ufuldstændige. Den første moderne, metodiske rigtige Fremstilling blev givet af Niebuhr.⁵ Men først Mommsen gennemførte den Adskillelse af Kilderne, uden hvilken ingen videnskabelig Erkendelse er mulig. Nissen en fortrinlig Arkitekt, ~~har~~ (i Neue Jahrb. 91B, p. 379 1865) og Cauer (i dissertatio de fabulis graecis⁶ og Die römische Aeneassage von Naevius bis Vergil [Neue Jahrb. / Jahrb. f. Philol. XV Suppl.] har skrevet vidtløftige Artikler, som væsentlige er Materialesamlinger.

Den ældste Tradition, den homeriske, lader enstemmig Æneas m. Familie blive reddet ved Troias Undergang og saa grundlægge et Rige paa Idabjerget. Men alle gl. lokale [41] Traditioner, som synes knyttede til en Venusdyrkelse, lader ham drage Vest paa; saaledes skal Byen Aeneis ved Salonikibugten være grundlagt af Aeneas; Sagnet høre all. hjemme i 5 Aarh. Men all. i gl. Tid satte Sagnene sig fast paa Sicilien; de derboende Elymer nedledte deres Herkomst fra Aeneas, og den berømte Venusdyrkelse paa Bjerget Eryx skulde være grundet af Aeneas. Man har ført dette ned til Stesicheros; det kan der være Tvivl om, men allerede Thukydid (VI,2) har Historien om, at Elymerne stammede fra Troianerne. Fra det 4-5 Aarh. tager Mytograferne sig af Sagnet. Hellanikos (o. 400) lod Æneas sammen med Odysseus komme fra Epirus til Italien og anlægge Rom, som fik Navn efter en troisk Kvinde Rome (ῥώμη), som ked af at flakke om havde faaet de andre Troerinder til at stikke Ild på Skibene. Aristoteles har en lign. Beretning, som dog ikke nævner Aeneas. Hvorledes man har fundet paa at sætte Aeneas i Forb. m. Roms Anlæggelse, ved vi ikke. Odysseus og Trojanerne var forlængst lokaliserede omkring Neapel og Capua. I den følgende Tid spindes det videre ud af siciliske Historieskrivere, som faar Nys om

⁵ R.Q. I³, p. 197-219.

⁶ ad Romam conditam pertinentibus (diss. Berol. 1884).

romerske Sagn. Timaios (o. 260) er den vigtigste Fremstiller. Desværre er det os ikke muligt at rekonstruere hans Fremstilling helt. Han har erklæret Romulus og Remus for Æneas' Sønner. Han har endvidere kendt nogle Prodigier, som knyttede sig til Anlæggelsen af Lavinium. Han har erklæret Penaterne i Lavinium for Æneas' Husguder, sat Roms Anlæggelse til 814; det passer ikke med at gøre Romulus til Søn af Æneas. Hos Mytograferne er Æneas sat i Forb. m. Roms Anlæggelse, og man er begyndt at kombinere græske og latinske Sagnelementer. Saa overtages Sagnet af Romerne selv. Politisk set findes der ikke Spor af Sagnet hos Romerne før mellem 1 og 2 puniske Krig, derfor mener man, at Sagnet kom til Romerne over Segeste, som var Romernes Forbundsfølge i 1. puniske Krig. Da Romerne greb ind i de græske Staters Samfund, var denne Fiktion en velkommen Parade for Romerne. Politiske Hunger bevirkede ogsaa, at man senere forkælede Indbyggerne af Ilion paa forskellige Maader; men saasnart Romerne var Herrer i Østen lod man det falde. Det er betegnende, at Cicero sjældent (in Verr. 4,33,72) nævner Aeneassagnet, og altid meget køligt.— Men i 2det Aarh. begyndte man at pleje Familie-traditioner og lavede sig falske Stamtavler, hvorefter forskell. Familier stammede fra Aeneas eller hans Ledsagerer. Der var ialt c 50 Familier af den Slags. En af Familierne var den juliske. Ved Cæsar fik den juliske Familie Anseelse og han genoptog Sagnet og brugte det Samtidig med dette fik den rom. Litt. fat i Sagnet og først derigennem faar det sin egl. Uddannelse. Æneassagnet skulde jo sammensmeltes med romerske Sagn. Den første, der behandlede det, er Naevius, der gør Ilia eller Rhea Silvia til Datter af Æneas, og Romulus og Remus til hendes Sønner; det samme gør Ennius. Naevius er den første, der fortæller noget om Didosagnet; hvorvidt han har benyttet græske Kilder, vi ikke kender, kan vi ikke sige. [42]

Et ganske andet udseende faar Sagnet, saasnart det falder i de rom. Historieskrivers Haand; der kommer en kronologisk Vansklighed frem. Trojas Ødelæggelse sættes alm. til 1184 og Roms Grundlæggelse til o. 750; følgelig nødes de romerske Historieskrivere til at adskille Romulus' og Æneassagnet. Derfor kom Æneas i nøjere Forbindelse med de Sagn, der drejede sig om Latium, ikke om Rom. Disse Sagn havde de rom. Historieskrivere nærmere tilgang til end de græske. Det gl. Latium opr. Midtpunkt var Alba longa, men efter Albas Ødelæggelse og endnu mere efterat (i Latinerkrigen) Lavinium for en Del var forbleven Rom tro, mens ellers alle faldt fra, var det Romerne magtpaaliggende at fremdrage de Sagn, der knyttede sig til Lavinium, et gl. sakralt Midtpunkt for Latium, og man fortalte at Alba var grundlagt fra Lavinium. Saaledes faar vi to Sagngrupper: en der knytter sig til Lavinium, og en der knytter sig til Alba longa. De har tildels ens Træk, saaledes skulde baade Alba og Lavinium være grundlagt paa det Sted, hvor en So havde født 30 Grise; Kong Latinus sættes i Forbindelse baade med Alba og Lavinium osv. Andre Træk er forskellige: saaledes fortælles fra Alba om et heldigt afslaaet Angreb fra Kong Mezentius, i Lavinium derimod var en Penatesdyrkelse, som ogsaa i Rom nød stor Anseelse, og Konsulerne skulde her straks efter deres [43]

Embedstiltrædelse bringe et Offer til de lavinske Penater. Vi har en Del Efterretninger om, hvorledes de enkelte Annalister tumlede med disse Sagn; som Type vil vi tage Catos Fremstilling: Æneas kom til Latium, hvor han slutter Forbund med Latinus, denne giver ham sin Datter Lavinia til Ægte og giver hans Folk Land omkr. Lavinium. Men Trojanerne ødelægger Latinernes Marker; Kamp mellem Latiner og Æneas; Latinerne faar Hjælp af Turnus; Æneas stormer Lavinium, dræber Latinus, forener saa sine og Latinus' Folk under Navnet: Latiner; fortsætter da Kampen med Turnus, fælder ham og forsvinder derpaa. Hans Søn Asconius dræber Mezentius, og overlader Lavinia Herredømmet over Lavinium, anlægger selv Alba, men dør barnløs. I Regeringen over Alba efterfølges Ascanius af Silvius, Søn af Æneas og Lavinia. Fra Silvius nedstammer de albanske Konger, og to af hans Efterkommere grundlægger 432 Aar efter Troias Ødelæggelse rom. De 432 Aar optræder ellers som 5/3 32 Aar,⁷ dermed maa være noget galt i Beretningerne. Resultatet af disse Anstrengelser er et dobbelt: Æneassagnet skiller sig fra Romulussagnet ved et Tidsrum af flere hundrede Aar, for det andet kombineres det i stor Udstrækning med Myter, dels af Lavinsk dels af Trojansk Oprindelse. Hos Fabius Pictor staar, at de lavinske Penater var de samme som de trojanske, som Aeneas bragte fra Troja; hos ham identificeres Æneas med en Gud, der dyrkedes i Nærheden af Lavinium, under Navn af pater indiges; med ham forbandt man opr. ikke Forestillinger om en Person, det var derfor let at gøre ham til Æneas. Det hele var og blev lærd Spekulation. Det samme gælder om Penaterne. Da disse i sig selv ikke betegner bestemte Guddomme, kan enhver ved dem tænke sig, hvad han vil. Grækerne, der ikke havde Penater, sagde, at det var det samme som Kabirerne, som man heller ikke ved noget om. Det gik ikke an for den juliske Slægt at lade Ascanius dø barnløs, saa sagde man hans Børn var uuelige til at regere. Den følgende Tids Historieskrivning interesserede sig ikke for Sagnet, selv Livius deler denne Ligeegyldighed, men Varro og hele den antikvariske Litt. sysler levende med det. En afsluttende Fremstilling af det hele Sagn tildeles med Angivelse af Varianter gav Dionysios Halik. (I,45 ff.); det er en værdifuld Kilde. Sagnet er altsaa opfundet af spekulerende Grækere, optaget af Romerne paa Grundlag af politisk Beregning, udvidet af granskende romerske Historieskrivere.

Det er en Bastard af græsk og romersk Litt., det ligner begge Forældre, men kun i deres slette Egenskaber.

§8: Vergil og hans Stof.

Paa Aftand maatte et Stof som Aeneassagnet tage sig tiltalende ud, men ved nærmere Eftersyn viste det sig, at der var meget faa poetiske Momenter i det. Indholdet var jo: Æneas redder sig med sine nærmeste og sine Folk ud af Troia, kommer til Thrakien, Epirus, Karthago (Dido), Sicilien (de fleste af disse Steder grundlægger han

⁷ Æneiden I, 265ff. som 333 Aar (=3+30+300 Aar).

Byer); Latium (Lavinia), grundlægger der et Rige og forsvinder snart efter. Den første Del af denne Fortælling er en blot og bar Rejseberetning uden Indhold og Æventyr. Kun Didoepisoden er et Lyspunkt. Den anden Del indeholder en Del skematiske Kampe, motiverede ved Tilfældigheder, endelig mangler Stoffet baade Enhed og Karakter. Det var imidlertid ikke af Hensyn til det poetiske Indhold, Vergil valgte Sagnet; men havde han valgt det maatte han gøre det saa poetisk som muligt.

Stoffet viste jo hen til Homer, og Vergil tog ogsaa ham bestemt til sit Udgangspunkt, Ligheden med Odysseen falder straks i Øjnene, Ligheden med Iliaden er fjernere, i sidste Del af Sagnet. I første Afdeling, Vandringsagnet, efterligner Vergil blot Odysseen, derimod i sidste Afsnit optræder han selvstændigere om end med Tilsnit til Iliaden, i første Afsnit er Farven græsk, i sidste Del derimod udpræget latinsk. [48]

De poetiske Lyspunkter i Vandringsagnet var Trojasagnet og Didoepisoden. Her er straks Odysseens Maner en Udvej: at give en Fortælling af Heltens Vandringer af ham selv. Saa tager Æneas sit Udgangspunkt ved Ankomsten til Afrika (sidste Station førend Æneas naar hjem, ligesom Phaiakernes Land er sidste Station, inden Odysseus naar hjem). Mødet først med Venus, efter Odysseus's Møde med Athene hos Phaiakerne, giver Anledning til Forhold med Dido. I anden Sang begynder saa Æneas sin Beretning. I første Del af denne Fortælling knytter Vergil saa de kykliske Digte (Kroll i Neue Jahrb. Suppl.-band XXVII, 1901. pag. 161). De kykliske Digte kunde Vergil ikke følge i, hvad der angik Æneas, thi enten fortalte de, at han flygtede før Trojas Indtagelse, eller at han i forvirringen besatte Borgen og derfra fik Lejlighed til at undslippe, atter andre lod ham forraade Byen til Achaierne osv. Derfor optræder V. her selvstændigt komponerende. Han lader Æneas styrte sig ud i Kampen, hvormed Æneas fik Lejlighed til at skildre en hel Del af Episoderne i Kampen. Da han ikke kan udrette noget, gaar han hjem og flygter i Nattens Mulm og Mørke med sin Familie; Kræusa bliver borte. Men Penaterne var paa Borgen og Æneas skulde have dem med. Saa greb Vergil til et mærkeligt Middel, han lader den døde Hektor overgive Æneas Trojas Penater i en Drøm ☩: Æneas faar dem ikke, men alligevel taler Vergil i det følgende ganske roligt, som om Æneas havde dem; det er saa betegnende for Vergils Maner. [49]

Resten af Rejsen var Vergils haardeste Anstødssten: Æneas skal have Retning med Italien og dog til Thrakien, Epirus og Sicilien, og Rejsebeskrivelsesmaner maa det ikke blive. Vergil giver ham derfor først gennem Kræusa (2 Sang. Slutn.) Tilsagn om, at han maa rejse og at han skal komme til Hesperien. Han tager til Thrakien, skræmmes af et ugunstigt Varsel, faar af Apollo paa Delos den Besked, at han skal søge sin gamle Moder. Anchises fortolker det som Kreta, men han drives derfra af en Kvægpest. Penaterne fortæller, at han skal til Italien, gaar til Epirus for derfra at sætte over. I Epirus træffer han Helenus, der var Spaamand og siger ham, at han skal til Tiberen. Han gaar Vest om

Sicilien, gaar i Land her for at begrave Anchises; ved Afrejsen slaar en Storm Flaaden ned til Afrika. Et Møde med Harpyierne (fra Argonautersagnet) og Kykloperne (fra Odysseen) [50] for at live op; alligevel er 3 Bog sikkert den svageste i første Halvdel af Æneiden. – Saa kommer Didoepisoden. Vergil er nu nødt til at lade Æneas være den forførte (det klæder nu aldrig et Mandfolk) og sætte Gudeapparatet i Bevægelse tre hele Gange, og endda bliver det hele umuligt, hvis Heltens Karakter skal fastholdes, derfor lader Vergil Æneas træde saa meget som muligt i Baggrunden. Dido er ikke gjort paa fri Haand, men laant fra Medea i “Argonautica”. Hun dræber sig, spaar forinden om Hannibal. – Femte Sang er et Hvilepunkt: Æneas kommer til Sicilien og foranstalter Kampe paa Æneas’ [sic] Grav. Mod Slutningen stikker de trojanske Kvinder Ild paa Skibene; det er et Motiv, Vergil har omplantet hertil fra de græske Sagn om Roms Grundlæggelse. Ilden slukkes, men Anchises formaner i en Drøm til at lade nogle Folk blive tilbage på Sicilien. Sjette Sang er næsten udelukkende betinget af Tendens.

I anden Del af Digtet følger Vergil Iliaden, men er langt mere henvist til sig selv. Det gælder om at skelne Liv i det døde Sagnstof. Han gaar den Vej at drage Turnus stærkt i Forgrunden og indfletter en Række Episoder. Vergil følger i det hele de ældre Annalister og Cato. Han lader Æneas slutte Forbund med Kong Latinus. Han lader Konflikten [51] mellem de to Folk opstaa i Anledning af Drabet af en hellig Hjort og for at give lidt mere Anledning kommer Hera med en Furie. Sammen med dette er rodet Skinsyge fra Turnus’ Side. Dernæst gør Æneas en Rejse til Euander, som ikke er motiveret, men er højst ubetimelig, men Hensigten er at lade Æneas komme til det senere Rom. I hans fravær er der Kampe mellem Trojanere og Turnus, som fortsættes, da Æneas kommer tilbage. Turnus tilbyder en Tvekamp mellem ham og Æneas, men under Edspagten, der gaar forud, Strid[?] paa ganske samme Maade som i Ilias IV. En Kamp, i hvilken Æneas fælder Turnus. Digtet slutter. – Af Episoder nævnes: Opregning af Italernes Førere: den er meget lærd. Besøget hos Euander, der en sentimental Skildring af Roms Plads. Amazonenernes Optræden i 11 Sang. –

Hele denne Handling foregaar jo under stadig Indgriben fra Gudernes Side; hele Æneidens Handling er behersket af Modsætningen mellem Juno og Venus; Juno vil beskærme Karthago, følgelig kommer al Ulykken fra hende; omvendt er Venus helt igennem den hjælpende. Over de stridende Parter troner Juppiter, der kun et Par Gange griber regulerende ind og tilsidst forbyder Guderne al Deltagelse i Kampen (Drachmann: [52] Gudernes hos Vergil. 1886). En langt større Betydning har dette Gudeapparat i Tendensens Tjeneste. Tendensen er at prise Rom og det ny Dynasti. Det kan jo ikke gøres direkte, men maaske gennem Guderne. I 1 Sang har vi Jupp. og Venus med et Overblik over Latiums og Roms Fremtid til August; i 8 Sang faar Æneas et Skjold af Venus med lutter Fremstillinger af Roms Historie; i 9 Sang udtaler Apollon en Spaadom om Anchises’ Afkoms Storhed; 12 sang Slutn. en alm. Spaadom om Roms Storhed.

Sjette Sang falder udenfor Digtets Handling men er af størst Betydning for Stykkets Tendens. Æneas ser hernede ved Faderens Side alle Roms Stormænd og faar Besked om dem. Denne Sang danner Grænseskellet mellem den græske og den latinske Del af Digtet: Æneas tager Afsked med sine gl. Landsmænd og præsenteres paa den Maade for sine ny.

Angaaende Æneidens Komposition vil det allerede være klart af det foregaaende, at Æneiden er fremgaaet som Resultat af et stort og anstrængt Tankearbejde. Vergil har først som Samler gjort sig bekendt med alle Digtets Sagnets Træk, med gamle Skikke osv. Det fortælles, at Vergil først lavede en Fortælling i 12 Bøger i Prosa. Hermed stemmer i Virkligheden en indtrængende Betragtning af Digtet, som det foreligger, paa det bedste. Vi har endv. overleveret, at Vergil ved Udarbejdelsen ikke bandt sig til nogen Rækkefølge, [53] men tog det Stykke for sig, han havde Lyst til. Det kan naturligvis hist og her have medført smaa Unøjagtigheder. Forøvrigt er dette Træk alm. for Datidens Maner; Digterne var ikke Slaver af deres Stof. Bernhardy sammenligner træffende Æneiden med Mosaik. Vergil er paa en Gang den mest og den mindst opfindsomme Natur. Hele Æneiden bestaar af Stumper alle Vegne fra, endogsaa fra den romerske Satire (Lucilius). Næsten for hvert Stykke kan man paavise et Forbillede. Men for at faa det til at passe sammen maa det bearbejdes meget, og Vergil, der ingen Ting kan finde paa af sig selv, er et Geni til at arrangere (betegnende for dette er Historien med Skibene).

Der er et Punkt, hvor den almindelige Metode ikke slog til, i Personernes Karakteristik; der maatte Vergil skabe, men det gik jo ogsaa derefter. Med Guderne kunde han endda klare sig ved at laane hos Homer; Vergils Guder er lidt mere ophøjede end Homers. Med Dido gaar det ogsaa nogenlunde, her havde han Apollonios' Medeas som Forbillede. Men om alle Bipersoner gælder det, at de slet ikke er karakteriserede; de [54] optræder og forsvinder uden nogen individuel Personlighed; af Hovedfigurerne staar selv Turnus ganske bleg, og værre er det med Æneas. Vergil har holdt sig til det givne: den sønlige Kærlighed, og udvidet pietas til at betyde Fromhed i alm. Forstand; for barnlig Kærlighed havde Vergil selv et aabent Hjerte; til Guderne havde han ikke selv noget Forhold, men Lydighed mod Guderne maa i Følge Sagens Natur være karakteristisk for Æneas; derfor er det ogsaa ejendommeligt for Æneas, at det er lutter passive Egenskaber, han har: han er følsom, har en stærk Ansvarsfølelse, er stadig ved at segne under Vægten af sin Mission. Æneiden kender ikke Ræsonnementerne fra Homer hos Helten, om han skal løbe eller blive; Æneas er altfor selvfølgelig Tapper; det overmenneskelige er en daarlig Erstatning for Mangel paa sjælelige Egenskaber. Denne Svaghed i Æneidens Karakteristik er da blevet uheldig, den berøver Æneiden al menneskelig Interesse og tillige gør den Æneiden svag i dets Egenskab af romersk Nationalepos: Æneas er ingen Romer, han har kun pietas og gravitas, men det praktiske Greb paa Tingene Trangen til at herske [55] og Hensynsløsheden i Valg af Midler mangler han fuldstændigt. Romerne synes for Resten ikke at have haft Evne til at give deres nationale Ejendommelighed Udtryk i

Karakteristikkens Form. (jfr. derimod Grækernes Odysseus og Achilles). Fraset Personerne var der ikke meget Poesi i Æneassagnet. I Enkelthederne er der en ejendommelig lammende Mangel som for Resten ogsaa gælder Kompositionen som Helhed: Mangel paa skabende Fantasi. Vergil er en fin Iagtager og forstaar at give et Billede af, hvad han har set (VIII, 90 ff.), men den Art Skildringer gav Stoffet jo ikke megen Anledning til; ellers er Skildringerne livløse og uklare, han kan ikke forestille sig hvad han ikke har set.

Anmærkninger i Anledning af Norden: Die Aeneis im Lichte ihrer Zeit. 1901.

Norden har ment, at Æneiden er fremgaaet af en sentimental Fordybelse i Fortiden, der var ejendommelig for Tiden. Det er galt. Æneiden er præget af Følelsen af en ny frembrydende Stortid. Der var ganske vist paa den Tid en levende Interesse for de gamle Minder, men den var mere historisk end romantisk, fandt sit Udtryk fyldigst i Varros Skrifter. Interessen var ikke sentimental, tværtimod nøgtern. Man var overhovedet bleven historisk; Borgerkrigene stod som en Afslutning paa et Afsnit af Roms Historie, som man betragtede med Interesse og gjorde til Genstand for Behandling, men man syntes vist ikke, at det var saa forfærdeligt dejligt. [56]

§9: Sprog, Metrum og Stil.

Allerede i *Georgica* havde Vergil jo opnaaet sin ejendommelige Form; den blev ikke synderlig forandret, kun i enkelte Nuancer som næsten alle bero paa Stoffets Forskellighed. I Æneiden har V. ved en forsigtig Anvendelse af Archaismer søgt at hæve Tonen; f.eks. : *misti* (for *misisti*), *olli* (for *illi*) o.l. det staar som en Antydning af, at Vergil vil have sit Værk betragtet som en Genoptagelse af Ennius. At han all. tidligt har tænkt det, ses af Georg (3,8f) hvor der er umiskendelig Hentydning til Ennius' Gravskrift.

I Periodeopbygningen viser sig et lignende Forhold. Hist og her findes mere sammensatte Former end i Georg (f.eks. I,148) og noget bredere Udførelse. [57]

I metriske Henseende har Vergil dog noget modificeret sin Metode i Æneiden. Navnlig større frihed i Elisionen; det er lidt gammeldags, men passer godt til det store Digts Teknik. I det hele har Vergil hævdet sig en velgørende Frihed i sin Versekunst; han har ment, at en vis Ruhed gav Værdighed. Derimod skyer han alle alexandrinske Kunstlerier og anvender Spondiazanten meget sjældent og kun med bestemt Formaal.

M.H.t. Stilen er Tilslutningen til Homer ganske tydelig. Han benytter de homeriske Sammenligninger, men sjældent og kun naar der kræves Glans over Fremstillingen; ogsaa Formelvers benytter han, men sparsomt, i det hele er han maadeholden i sin Brug af Homer. Æneiden er vel et lærd Værk, men prunker aldrig med sin Lærdom, det skulde jo være et populært Værk. I det hele vender Æneiden sig bort fra den alexandr. Unatur.

Georgica er subjektiv og gemytlig, men i Æneiden møder vi Epos'et strænge Objektivitet; en Paakaldelse af Musen i Begyndelsen af hvert af de store Afsnit (i I og VII Sang), er kun Undtagelser, der bekræfter Reglen og har jo Forbillede hos Homer. [58] Tonen er tillige alvorlig. Her gaar Vergil endogsaa langt videre end Homer; denne har dog af og til muntre Scener; i Æneiden spores derimod næsten aldrig et Glimt af Lune (dog V,173f.). Det giver i Længden trættende virkende Ensformighed, som forsøges ved, at Tonen ogsaa i det enkelte er højtidelig, til Tider poetisk (f.eks. IX,700ff.). Svulstighed har han ikke altid undgaaet; særlig rundhaandet er han med prunkende Adjektiver. Undertiden maa han tage sin Tilflugt til Midler, som er kunstnerisk betænklige, for at naa Effekt. (jfr. II XXII, hvor Ach. gaar mod Hektor og Æn. XII, 700f.).

Selvom man lader disse enkelte Indvendinger mod Formen gælde, maa det dog indrømmes, at Æneiden i formel Henseende er et Mesterværk. Den sproglige Form er en glimrende Politur, der dækker over det møjsommelige Mosaikarbejde og skjuler Revner og Sprækker.

Anmærkning om Æneidens Ufærdighed. [59]

Noack: Die erste Aeneis Vergils. Hermes 1892, p. 6 f.

Kroll: Neue jahrb. 27 Suppl.-band p. 155.

Det er Oldtidens bestemte Beretning, at Værket var ufuldendt og at Vergil havde ønsket 3 Aar til at fuldende det. Hos Donat staar endv., at Vergil har oplæst 2, 4 & 6 Bog for Augustus og hans Nærmeste. Ufærdighed i Kompositionen; det Spørgsmaal har ført Folk ind paa at undersøge Æneidens Tilblivelse. Et stort Arbejde er her bleven udført, men det er gennemgaaende helt igennem forfejlet, fordi man ikke har gjort dig det klart, hvad det egl. var man vilde vide. Vi har jo Beretninger fra Oldtiden om, at Vergil først skrev den hele paa Prosa i 12 Bøger, og saa satte den paa Vers uden at lade sig binde af Rækkefølgen. I Beretningen om oplæsn. for Augustus ligger sandsynligvis, at 2, 4, & 6 Bog var dem, han først gjorde færdig. Hvis den ovenfor anførte Efterretning er sand, hvad der ikke er Grund til at tvivle om, følger, at Vergil ikke kan have skrevet store Partier af Æneiden uden at have de andre in mente; derimod kan der lete komme mindre Inkongruenser (jfr. saal. V,835 ff. & VI, 337 ff. samt III, 242 ff. og VIII, 122 ff.). [60]

V og III er vistnok affattede senere end VI og maaske ogsaa VII; affattede d.v.s. poetisk udarbejdede. I III & V har man fundet en Del kronologiske Vanskeligheder. I Slutn. af I staar, at Æneas rejste i 7 Aar; paa den anden Side er det umuligt at faa, hvad der fortælles i III til at fylde 6-7 Aar. Men i Virkeligheden er det kun Vergil om at gøre at faa Rejsen til at passe paa følgende Maade: 3 Aar til hvad der sker i Latium; 30 Aar til Albas Anlæggelse, og 300 Aar til Roms saaledes at han faar 333 Aar mellem Vergils Ankomst og

Roms Grundlæggelse. Disse Data passer for Resten ikke med de alm. Aarstal for Trojas Fald og Roms Grundlæggelse.

Der findes c. 60 ufuldendte Vers i hele Æneiden, fordelt i alle Bøger. Paa 3,340 nær er Meningen altid afsluttet og tit er de af Virkning, man har deraf sluttet, at han vilde lade dem staa, som de var; det er lidet sandsynligt og ingen i Oldtiden har troet det, ellers vilde vi sikkert i den senere Digtning finde samme Kunstmiddel. At Meningen er afsluttet er naturligvis Grunden til, at Vergil har ladet dem staa, men vi har et bestemt Vidnesbyrd (Sveton p. 60) om, at Vergil foreløbigt lod visse Ting staa hen. Samme Steds fortælles, at Vergil undertiden anbragte Fyldekalk, som han senere vilde erstatte med bedre Stykker. Man kunde jo saa vente, at finde meget sprogligt ufuldendt; det er højst sandsynligt in abstracto, men in concreto er det næsten umuligt at paavise noget saadant; skruede og uklare Sætninger fandtes jo ogsaa i højgrad –om end mindre Grad end i Æneiden– i Bucolica og Georgica. [61]

Varius har alene udgivet Vergil (Donat vita) paa August's Ansvar (Norden i Hermes 28, 1893, p. 501 ff.). I Servius vita p 2 er en hel anden Beretning: Varius og Tuca fik Paalæg om intet at tilføje, men fjerne, hvad der burde udelades. De udelod saa II,567-588 og de 4 Indledningsvers. Intet af disse to Stykker kommenteres i Skolierne eller findes i de gl. Hss. Der er ingen Grund til at forkaste denne Beretning; Begyndelsen med arma virumque etc. er for abrupt uden Indledningsversene. Men der har sandsynligvis kun været en Udgifter. I IV, 381-387 passer 387 virkelig slet ikke til 386, men udmærket til 384, uden at de dog kan ombyttes; Norden antager derfor, rimeligvis med Rette, at 384-87 er sat i Randen for senere at arbejdes ind i Teksten. [62]

§10: Æneidens Opfattelse og Indflydelse gennem Tiderne.

Da Vergil begyndte Udarbejdelsen af Æneiden i det enkelte, var Augustus paa sit Tog mod Cantabrerne; derfor skrev han ofte til Vergil om nogle Prøver. Men Vergil vilde ikke. Paa denne Tid maa ogsaa Properts⁸ have faaet Nys om det. Dial. de orat. 13 fortæller at da Vergil engang var i Theatret og nogle af hans Vers citeredes, rejste Publikum sig og hyldede ham. Efter Vergils Død var der til at begynde med ikke saa liden Opposition mod Værket, da det blev bekendt. Horats nævner aldrig Æneiden; i senere Værker nævner han Vergil kun sjældent og med kølig Ros. Under Tiber samlede man paa Vergils Fejl, saaat Asconius skrev en hel Bog contra obtrectatores Vergilii. [63]

Men de regerende Kredse havde jo ligefra først af taget Æneiden under dets beskyttende Vinger. Selv Horats maa derfor i carmen saeculare og de officielle Oder tage tilbørligt Hensyn til Æneassagnet. Saa forstummer efterhaanden enhver Mislyd; der er idel

⁸ 3,30,65.

Beundring og Æneiden bliver Nationalepos; Vergil stilles lige med eller over Homer. Selv Quintilian (X,1,85) har ganske denne Betragtning. Der danner sig saa Myter om hans Barndom og Fødsel, som Sveton allerede forefandt.

[Comparetti: Vergil im Mittelalter, oversat af Dützere fra Italiensk] Æneiden kom snart til at indtage en lignende Plads i Undervisningen hos Latinerne som Homer hos Grækerne (Quint I,8,5). Det har haft den Følge, at Vergil er den Klassiske Forf., der citeres hyppigst for korrekt Sprogbrug. Quintilian tilføjer, at Børnene selvfølgelig ikke kan værdsætte Æneiden fuldt ud, men det gør ikke noget for senere hen tager man fat paa ham igen. Snart kom man til at betragte Vergil som Mønster paa Veltalenhed. Saaledes har P. Amnius Florus forfattet: Vergilius orator an poetas (vi har kun Indledning). Og senere hos Macrobius (Slutn. af 4 Aarh.) en hel Eksempelsamling fra Æneiden paa alle rhetoriske Kunstgreb (Saturnalia IV). At en Digter, der saa tidlig kom til at gælde som Mønster, udøvede stor Indflydelse, er forstaaeligt. Det romerske Epos delte sig atter i det nationale og det græciserende, men stilistisk er alt afhængigt af Vergil, Lucanus mindst. Naar man undtager Lucanus gaar Ligheden længere end blot til Stilen, til hele Maaden at komponere paa (f.eks: Behandlingen af Guderne); først med Æneiden og med den har den romerske Litteratur emanciperet sig fra den græske. [64]

Ogsaa paa Prosaen faar Vergil mærkeligt nok en dominerende Indflydelse. Den sølvalderlige Prosa har en hel Del poetiske Vendinger som ejendommeligt Kendetegn. Netop Æneidens Stilling i Undervisningen maatte udøve stor Indflydelse paa Udformningen af Sproget. Men endnu større Indflydelse udøvedes paa Periodebygningen. Fra Cicero til Tacitus er der en fortsat Udvikling (Jfr. Draeger: Syntax und Stil des Tacitus §145); Talerne hos Tacitus er i Virkeligheden vergiliansk Prosa. [65]

Ingen latinske Forfatter har haft den Inflydelse paa Sproget og Stilen som Vergil. Fra Tacitus' Tid gik det jo stadigt ned ad Bakke, men jo mere det gik tilbage, des mere steg Beundringen for Vergil, indtil han antog overmenneskelige Dimensioner. Hans Værker bliver en Slags Indbegreb af alt, hvad der er rart at vide. Han selv bliver en Vismand i Filosofi, Astronomi, Astrologi, hele den ældre Historie, Theologi, Græsk Litteratur. Den Betydning af Digteren finder vi tydeligst i Macrobius Saturnalia. En saadan Beundring maatte nødvendigvis fremkalde Overtro, som baade knyttedes til Vergils Person og hans Værker. Hans Værker benyttedes tidligt som Spaabog, f.eks. af Hadrian og de senere Kejsere. Skridtet til at opfatte Vergil som Profet er gjort fuldt ud af Fulgentius (c 500): de continentia Vergiliana (om Indholdet af Vergils Værker). Han har faaet Vergil til at vise sig for ham og forklare sit Værk, der skal opfattes som en stor Allegori over Menneskelivet (f.eks. Skibbruddet i 2^d* Bog betegner Fødslen. Kyklopen er Hovmodet i Mennesket, der besejres i ham af Ulysses, Klogskaben. 4 Bog er Ungdommen osv.). Saa vidt er man vist [66]

* spørgsmålstegnet er supraskript.

naaet før Fulgentius allerede. Hele denne Opfattelse arvede Middelalderen, og den korrigerede ikke noget, men drev visse Sider ud i det rent groteske. Der var dem, der var bange for at Vergil skulde faa for megen Indflydelse paa Folks Sind: den hedenske Digter kunde gøre Folk til Kættere. Man protesterede mod ham, men det hjalp ikke; naar det gik rent galt, stak man den 4de Ecloga ud, den kunde ingen staa for, ligesom lærde Katolikker den Dag i Dag antager den for en Profeti om Christi Fødsel.

I mere folkelige Kredse opførtes de mærkeligste Fantasterier: Vergil opfattes enten som Skolemester eller som Trolldmand, navnlig det sidste. Hans navn knyttedes uden videre til alle mulige Æventyr. Det var ham, en Skipper havde fundet som en Aand i en Flaske; han havde været Førsteminister hos Kejser Darius i Rom og haft Kærlighedsæventyr med Kejserens Datter, lavet de mærkeligste Maskiner, holdt Fluerne borte fra Neapel og hindret Vesuvs Udbrud; han havde haft Neapel og Calaboien som Len, og lavet Statuer af Provinserne og saasnaert der var noget galt i en Provins, gav den Statue sig til at ringe med en Klokke og vendte sig om osv. osv. Det er morsomt til at begynde med, men inden ret længe tror man, man er iblandt en Samling gale. [67]

I hele Middelalderen kunde der jo ikke være Tale om, at han øvede nogen Indflydelse paa Litteraturen. I lærde Kredse var han meget læst, og skattet; men den latinske Digtning i Middelalderen stod for fjærnt fra Oldtiden til at faa noget fra den. Paa den folkelige Litteratur fik han derimod en vis Indflydelse. Et fransk Digt Æneis hentede sit Stof derfra og oversattes paa Tysk, hvor dette Digt gav Stødet til Ridderdigtningen. Men Forholdet er ret indvortes: han leverer kun Stoffet, men det omarbejdes fuldstændigt i Bearbejderes Fantasi, der mangler enhver Forstaaelse af Oldtiden.

Det nye bryder først frem hos Dante, hvor Vergil jo optræder som Digterens Fører gennem Helvede og Skærsilden. Det er naturligvis bl.a. betinget ved den middelalderlige Forestilling om Vergils store Visdom. Men sin Kundskab om mange mærkelige Ting har Vergil først faaet efter Døden. Af Trolldmanden er der ikke Spor, Vergil er den store Digter med den blide humane Tankemaade. De gamle Klassikere er fra Dantes Tid ikke mere Navne eller Skolebøger, men litterære Mønstre, man danner sig efter. Men med Dante er det altid baade Ja og Nej. Hans Stil er ikke paavirket af Vergil, som han selv siger, men hans Vandring gennem Dødsriget har 6te Sang givet Anledning til. Den nye Stils Ejendommelighed er Subjektivitet; det er mærkeligt, om man har faaet det udaf Vergil, men ikke umuligt. [68]

Nolkae: Pétrarque et l'humanisme.

Sabbadini: Storia del Ciceronianisme (p 103f).

Scaliger: Poetica 1561.

Sainte-Beuve: Etude sur Vergile (p 317f).

Hvad Dante havde indledet fortsættes i Renæssancen. Petraca afviste, at Vergil havde været Troldmand ("nusquam me id legisse") og nægter, at Vergil ved den 4de Ecloga sigter til Christi Fødsel. Her var han langt forud for sin Tid, men forøvrigt betegner han hele Renæssancens Standpunkt: Vergil er den største af alle Digtere, ikke andet. Petraca havde i sin Ungdom den symbolske Betragtning af Æneiden men senere kommer han bort fra det. I det platoniske Akademi i Florenz flourer den allegoriske Fortolkning derimod. Petraca's Africa viser den tydeligste Bestræbelse efter at ligne Vergil, men det lykkes ikke helt for ham, han ligner i Virkeligheden mere Lucretus og Catullus, fordi de var mere naturlige. [69]

Ogsaa Tassos Epos vrimler af Efterligninger af Vergil; det samme gælder Camoes. Det fyldigste Udtryk faar Beundringen for Vergil i Scaligers Poetik (Beg 3 Bog, 2 Kap): for ham er Vergil den eneste store Digter. Hans Dom bliver i lange Tider hele den lærde litterære Verdens Dom. I Sammenligning med Homer beundrer Scaliger Vergil, fordi Homer støder Scaliger med sin Naivitet og Jævnhed i Udtryk og alle de Inkongruenser, som nu for en Del begrundes den opløsende Homerkritik. Et Digterværk er for Scaliger, som for Renæssancen, et Kunstprodukt, og Kunst er det modsatte af Natur. I den følgende Tid, særlig i 17 og 18 Aarh. i Frankrig, kæmpede man om, hvem der var størst: Homer eller Vergil. [70]

Lessing, som satte Homer langt over Vergil, er i Virkeligheden ikke naaet videre end Scaliger; ogsaa for ham er Poesi = Kunst = Refleksion.

Opdagelsen af den primitive Poesi hos moderne Folk maatte til, førend man forstod Homer. Shakespeare og Macphersons Ossian vendte først Folks Sans i den Retning og Herder blev her den førende Aand. Programmet for den nye Poetik var egl. allerede længe før udtalt af Rousseau. Med Forstaaelsen af Grækerne kom ganske vist en ny Maalestok af Romerne, men først langt om længe. Den første, der fattede en rigtig Dom om Vergil, var Niebuhr; Hegels Æsthetik har ogsaa en meget interessant Dom om Æneiden (f.eks. Vergil Underverden staar ligesaa stiv som i et mytisk Kompendium). Bernhardy's Behandling af Vergil er meget læsværdig. De romanske Folk har stadig en for os ubegribelig Værdsættelse af Vergil, maaske fordi de aldrig selv har haft en primitiv Litteratur, da de aldrig brød med Klassiciteten. [71]

Man er tilbøjelig til at frakende Vergil al poetisk Værd, i alt Fald i Æneiden, men maa da saameget mere betragte det Problem: Beundringen for Vergil.

Hvad Oldtiden angaar, maa man erindre, at man tidlig kom ind paa at lægge Vægten udelukkende paa Formen som Følge af Rhetorikkens Indflydelse. Især i de første

Aarhundreder efter Christus hersker Rhetorikken æstetisk set over Opdragelsen. Naar den Maalestok anvendes paa Æneiden, maa man indrømme, at Vergils Stil var, hvad man forlangte. Homers Stil var jævn og naturlig, ofte plat, men Vergils var kunstnerisk, rhetorisk gennemført. Og vil man sammenligne Apollonius Rhodius staa Vergil himmelhøjt over ham. Forsaavidt man reflekterede paa Indholdet, var det, hvorledes de enkelte Ting var udtrykt, man spurgte om; og atter der beundrede man med en vis Ret Vergils Bøjelighed. Og man maa jo dog indrømme, at der er meget smukke Steder i Æneiden. Og de Steder man især hæftede sig ved i Oldtiden, var dem, der udtrykte Værkets Tendens. Æneiden er jo skrevet i en Tid, der baade samtidig og siden syntes en Guldalder og er baaret af denne Stemning. Det maatte gribe enhver Romer, og det med [72] Følelser, som den Dag i Dag griber enhver Italiener.

Den synkende Oldtid og Middelalderen har tabt Sansen for det stilistiske. De religiøse Forhold havde vendt Interessen andre Steder hen. Man krævede nu kraftig Føde for Aanden, Kundskab om Livet, dybe og originale Tanker om Tingenes sidste Grund. Dette fandtes jo slet ikke i Æneiden, men man vilde finde det der, og saa fandt man det i den allegoriske Fortolkning. Vender vi os herfra til Dantes' Sværmeri for Vergil, hviler det først og fremmest i Sympathien i politiske Anskuelse: et eevigt og mægtigt Italien under een Hersker. Ogsaa beundrede Dante hans kunstneriske Form; dermed er Oldtidens Opfattelse og Beundring vendt tilbage.

I Renæssancen bliver det Eftertryk, der lægges paa Formen stadig større; dog kommer dertil en Understregen af Kompositionens Fordring. Ogsaa her maatte Æneiden staa som et uopnaaeligt Mønster.

Æneiden er virkelig Toppunktet af, hvad Oldtiden kunde præstere af Kunst. At Æneiden blev det, skyldes sikkert, at Vergil satte sit poetiske Maal saa højt, at han satte de [73] bedste Aar af sit Liv og hele sin Energi ind paa at skabe et gennemkomponeret Værk, hvor alle Enkeltheder underordner sig det hele.

Det lader til, at der i alt Fald i Tyskland, er ved at komme en Reaktion imod Nedsættelsen af Æneiden, noget der jo aldrig har været nødvendigt i de romerske Lande. Hvorledes man æstetisk vil værdsætte et Digtværk, er efter Drachmanns Mening noget, der egl. ikke kommer Videnskaben ved. Hvorledes et Digt er, dets Stil og Ejendommeligheder kan videnskabeligt drøftes, selvom det Resultat, vi naar, naturligvis kun bliver en Tilnærmelse, som paa alle historiske Videnskabers Omraade. Ingen har endnu grundigt behandlet Æneidens Komposition og ejendommelige Stil. Ogsaa den æstetiske Dom fra Renæssancen og op efter mangler Undersøgelse og Behandling. Men hvorledes man vil afveje Digtets Fortrin og Mangler mod hinanden, bliver enhvers private Sag og kommer ikke Videnskaben ved; Vurderingen af Digtet er ikke Filologernes Sag qua Filologer.

Til ingen Oldtidsforfatter har vi saa mange gamle Haandskrifter som til Vergil; vi naar i Virkeligheden paa de fleste Punkter tilbage til Varius' Udgave, og ved Hjælp af Grammatikerne naar vi lige tilbage til Vergils Haandeksemplar. Bucolica, Georgica og Æneiden er i de ældre Hss samlede til et Corpus. I Papyrus var Værket 17 Bind, men vi har ingen Papyri. Derimod har Appendix Vergiliana sin egen Overlevering.–

Codex Medicus (M) mangler Begyndelsen, begynder med Bucol. 6.; Codex Palatinus (P) mangler 33 Blade; Codex Romanus (R) mangler 76-77 Blade. Endvidere en Del Stumper af lign. Art.; de omfangsrigeste: schedae Vaticanae (F) med gamle Billeder, og schedae Veronenses rescriptae (V); endv. schedae Sangallenses rescriptae (G) og nogle spredte Blade: schedae Berolinenses eller Augusteus (A).

Fællesmærket er Uncialskrift, derfor uden videre til at læse for enhver. Men i dette er ikke hele Vergil overleveret os. Ribbeck har derfor i sit Apparat optaget nogle Hss. fra 9-10 Aarh., i Minuskelskrift. Udvalget af Minuskelhss. vil naturligvis altid være vilkaarligt, da der findes en Mængde fra 9 Aarh. af dem. [75]

Netop denne fortrinlige Overlevering giver Vanskelighed m. H. t. recensio. Navnlig ved man ikke noget bestemt om de første Hss's Alder. Palæografien lader os saa temmelig i Stikken. Efter de hidtil gældende Angivelser sætter man Augusteus meget højt op (nogle til det 2d Aarh.), de andre til 4-5 Aarh., Romaneus maaske til 6 Aarh.– Men naar vi først er saa højt oppe i Tiden bliver Alderen ikke af saa megen Betydning som Hss's indre Værd. Intet af de gll Hss er skrevet af efter noget andet <af de bevarede>. Romaneus skal være det ringeste af dem. De fleste Udgg. sætter Mediceus højst, Ribbeck dog Palatinus.

Ribbeck har selv foretaget paalidelige Undersøgelser af Hss m. Undt. af Mediceus og schedae Veronenses. For Mediceus' Vedkommende støtter Ribbeck sig til et Aftryk af Faggini (Florenz 1741). Senere har M Hoffmann collationeret M, men kun (i 1889) udgivet Georg, Bucol, I VI Sang. Schedae Veronenses kendes kun fra Ribbeck, som selv indrømmer, at han har gjort det daarligt. Den ny Udgave af Ribbeck er meget daarligere end den gamle. [76]

Det er naturligvis let at eliminere de elementære Fejl. Saa bliver der alligevel en Række Steder tilbage med forskellige Læsemaader. Disse Steder forøges ved at inddrage andre Kilder: Scholier, Citater og Efterligninger. Scholierne er af ikke ringe Betydning for vor Tekst. Sml. Madvig Adv. crit. II (f.eks. XI, 152: parenti, Hss, er aldeles meningsløs; Servius har petenti, som er absolut nødvendig).

Citaterne er ikke af stor Betydning, da man jo for største Delen citerede efter

Hukommelsen. Det samme gælder Efterligningerne. Man maa i Virkeligheden, naar Kilderne staar overfor hinanden, afgøre Sagen efter et fornuftigt Skøn, men der vil altid blive stor Frihed i Valget.

Hvad emendatio angaar, har vi samme Vansklighed; Konjekturalkritikken vanskeliggøres navnlig i Æneiden, dels ved Vergils ejendommelige Stil, dels ved Æneidens Ufærdighed. Da Æneiden er saa godt overleveret, er der ikke megen Plads for den Slags Rettelser, og saa godt som ingen har fundet almindelig Tilslutning.

Omstilling af Vers er sikkert med Rette gjort paa nogle Steder. Originaludgaven baade af Æneiden og Georgica har sikkert haft Vers i Randen, som skulde føjes ind, [77] Æneiden var jo kun en Concept, og paa Georgica arbejdede Vergil efter dens Udgivelse.

Appendix Vergilianas fleste Hss er unge. Det ældste cod. Bembinus, s IX (i Vatikanet); Texten er skrækkelig. Den læseligste men meget usikre Udgave af dette er Haupt's. Til Culex findes Leo's Kommentar.

§ 12 Kommentarer og Udgaver.

Ribbeck: Prolegomena c 9.

Schanz: Geschichte der römischen Litteratur.

En nøjagtig Redegørelse vilde være en Umulighed. Nyere end Schanz er: Die antike Aeneiskritik von Georgii, med sidste Supplementbind (Slutn. af 1901) af Neue Jahrb.

Af de ældste Grammatikere, som har kommenteret Vergil som Helhed: Aemilius Asper og M. Valerius Probus. Asper nævnes ofte mellem de bedste Grammatikere og henføres til 1ste Aarh efter Christus; ellers ved man ikke noget om ham. Probus fra Berytos er fra samme Tid; vi har en Kommentar af ham, rimeligvis meget overarbejdet. [78] Aelius Donatus, 4 Aarh., kendt for sin Skolegrammatik og for Terentskommentaren. Man mener at have fundet Spor af hans Kommentar i Middelalderen. Tib. Claudius Donatus, c 400, næsten kun grammatisk og rhetorisk. Den sidste Udgave 1613; hvad vi har af ham, er unødvendigt og tarveligt.

Scholia Veronensia: Det eneste Hss, de indeholder betydelige Skolier, Veronense, men for en stor Del ulæselige, og da Hss ikke har alt af Vergil, er der følgelig heller ikke Skolier til alt.

Probi commentarius til Bucolica og Georgica. Næsten kun Realoplysninger, især af mytologisk Art, fyldigt og godt, ligner ikke, hvad vi ellers kender til Probus' Virksomhed.

Keil har udgivet begge disse sidste (Halle 1848)

Scholia Bernensia,¹⁰ en kommentar til Bucolica og Georgica i Randen af nogle Bernerhss. Den værdifuldeste Bestanddel henføres til Juninius Flogius (?) [sic] i Hss.. Hans rette Navn er Juninius Philargyrios; under dette Navn findes nemlig Skolier uden Tekst, der fuldstændig ligner dette. Philarg. antages at have levet i Mediolanum i 4 Aarh.

Under Servius' Navn er os overleveret en samlet Kommentar til hele Vergil; Servius [79] er en Grammatiker fra d 4 Aarh. Et useelvstændigt Arbejde; sjusket i Citater, men ikke des mindre værdifuld og vigtig. – I nogle faa Serviushss findes en Række Tilsætninger, som kun løst er knyttede til den al. Servius. Daniel udgav først (1600) disse Tilsætninger (scholia Danielina). De indeholder navnlig større Exkurser om mytologiske og antikvariske Emner og repræsenterer en udmærket, grundlærd Kommentar. Det er paavist, at Tilsætningerne maa skyldes en Mand, der har faaet fat i en anden Skoliermasse, som han saa har kombineret med Servius. Herved har han saa dels knyttet en Udgave med Skolier, dels et mytografisk Skrift, foruden at han selv har givet sine Bidrag til. Til Bucol. 4-10, Georg I,1-280 og hele Æneiden findes disse Skolier. Kun i et Hss findes nemlig Skoll. til Bucol. og Georg., og det mangler Begyndelsen.

Til Resten af Georg. har vi dog nogen Erstatning i en Vatikaner-Kommentar, der omfatter hele Vergil, udgivet af Thiele tilligemed det andet. I det lille Stykke af Georgica, hvor begge Kommentarer er bevarede (baade Dan. og Vat.), stemmer de i høj Grad [80] overens, kun mangler Vat. de mytologiske Oplysninger.

Naar vi henfører Servius' Kommentar til Servius gælder det naturligvis kun om Hovedmassen; man behandlede jo Skholier meget frit, skrev til og trak fra, som man selv vilde. Skholier, der var overleverede sammen med Teksten, er naturligvis mest udsat for at blive forandrede. Servius Kommentaren er overleveret uden Teksten, for sig selv. (Servius og Skholia Danielina er udgivet under eet af Thiels).

Macrobius Værk maa for en stor Del betragtes som en Kommentar til Vergil; der findes megen og udsøgt Lærdom i det. Det indeholder en værdifuld Samling af Steder, Vergil skal have efterlignet fra gamle latinske Forfattere, som vi ikke har. Hans Bemærkninger viser tydeligt Slægtskab med Skholia Danielina. Han giver os meget vigtige Oplysninger om gammel romersk Sakralret, som vi ikke finder andet Steds.

Fra 1469 til 1500 udkom over 70 Udgaver af Vergils samlede Værker, fraregnede Enkeltudgaverne.

Ribbecks Udgave (Leipzig 1859-68) er den eneste ordentlige med tekstkritiske [81] Oplysninger; den har jo ogsaa sine Mangler, som ovenfor bemærket.

¹⁰ 4 Supplem.bind til Neue Jahrb. 1867.

Nogen ordentlig Kommentar findes ikke. Den exegetiske Hovedudgave er stadig Heynes; navnlig for sin gode Mytologi.

Wagners lille Udgave er god til Haandbrug.

Benoist: Oevres de Vergile (Paris 1876) er en meget god, stort kommenteret Udgave (Anbefales til Brug ved Selvstudium).

Conningtons Udgave skal ogsaa være meget god, særlig den, der er bleven gennemset af Nettleship.

Et Specialskrift over Vergil findes ikke, saadant et, som Drachm. her har givet os med alt, hvad en Filolog bør vide.